

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Кафедра історії України і методики викладання історії

Дипломна робота
на здобуття першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти
на тему:

**«Прикарпатські дисиденти Коломийщини
в українському Русі опору 1960-х –
1980-х рр.»**

студента IV курсу, групи СОІ–41
спеціальності 014.03 Середня
освіта
(Історія)

Годованця Романа Васильовича
Керівник:

Кобута Степан Йосифович
кандидат історичних наук, доцент
Рецензент:

Паска Богдан Валерійович
кандидат історичних наук,
ст. викладач

Зміст

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДИСИДЕНСТВА.....	7
1.1 Поняття дисиденство.....	7
1.2 Суспільно-політична ситуація в Україні на початку 1950-х-1960-х рр.	11
1.3 Зародження дисиденства.....	15
РОЗДІЛ 2. КОЛОМИЙЩИНА В УКРАЇНСЬКОМУ РУСІ ОПОРУ	19
2.1 Від зброї до слова.....	19
2.2 Молодіжні утворення на території Коломийщини.....	21
РОЗДІЛ 3. ПРЕДСТАВНИКИ КОЛОМИЙЩИНИ В УКРАЇНСЬКОМУ РУСІ ОПОРУ	29
3.1 персоналії і їх внесок у боротьбу.	29
Гриньків Дмитро Дмитрович.....	29
Германюк Богдан Васильович	34
Мотрюк Микола Миколайович	36
Демидів Дмитро Ілліч.....	40
Коневич Іван Йосипович.....	42
Кічак Ігор Йосипович	43
Грицяк Євген Степанович.....	45
Гуцул Микола Дмитрович	47
РОЗДІЛ 4. ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛІВ ДОСЛІДЖЕННЯ У ШКОЛІ. .	50
ВИСНОВОК.....	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	58
ДОДАТКИ.....	66

ВСТУП

Дисидентський рух в Україні був одним із найважливіших проявів боротьби за свободу та демократію в період радянської влади. Цей рух об'єднував людей різних професій, вікових категорій та політичних переконань, які виступали проти тоталітарного режиму та його порушень прав людини, включав у себе активістів, письменників, інтелектуалів та інших осіб, які протиставлялися політиці комуністичної влади, боролися за права людини, свободу слова та інші політичні свободи. Українські дисиденти виступали проти цензури, репресивної політики влади, порушення прав людини, політичного примусу та інших негативних явищ у суспільстві.

Вони використовували різні способи виразу своїх поглядів, включаючи написання листів, звернень, демонстрації, а також самвидавну працю в громадських організаціях, та публікацію заборонених текстів. В Коломийщині, також виникла активна дисидентська діяльність. Дисиденти з Прикарпаття, такі як Гриньків Дмитро, Германюк Богдан, Микола Мотрюк та інші, виступали з критикою радянського режиму, зокрема його політики щодо української національної ідентичності та культури. Вони були піддані переслідуванням, арештам, політичному тискові та іншим формам репресій з боку влади.

Загальний контекст Коломийського руху опору включав в себе різні аспекти політичного, соціального, культурного та історичного характеру. Рух дисидентів та опозиціонерів з Коломийщини в цьому контексті відіграв свою роль у боротьбі за демократію, права людини та національну самобутність українського народу.

Актуальність теми. Вона є важлива для збереження історичної пам'яті та розуміння подій, що відбувалися у минулому. Розкриття життя та боротьби допомагає зберегти їхні внески у боротьбу за свободу та права людини.

Вивчення дисидентського руху може сприяти формуванню громадянської свідомості та цінностей, таких як свобода, права людини, справедливість та демократія. Це допомагає сучасному поколінню розуміти

важливість захисту цих цінностей і підтримки активної громадянської участі. Пов'язаність з сучасним контекстом.

Дисидентів Коломийщини допомагає зрозуміти суспільно-політичні та культурні процеси, що відбувалися в Україні протягом 1960-х – 1980-х років. Це дає можливість зробити паралелі з сучасними викликами, які стоять перед суспільством, і засвоїти уроки минулого для побудови майбутнього.

Дослідження та вшанування прикарпатських дисидентів Коломийщини є формою визнання їхньої жертвності та мужності у боротьбі проти тоталітарного режиму. Це важливо не лише з історичної, але й з моральної точки зору. Вивчення дисидентів може пролити світло на сучасні політичні, соціальні та культурні виклики в Україні. Усі ці аспекти роблять дисидентів з Коломийщини в українському Русі опору, актуальною та важливою темою, для подальшого дослідження та розуміння історії України.

Об'єктом дослідження є дисиденти Коломийщини, які активно діяли в українському русі опору протягом 1960-х – 1980-х років. Дослідження спрямоване на вивчення їхньої діяльності, внеску у боротьбу за свободу та права людини, а в навчальному процесі – на можливості використання матеріалів про діяльність дисидентів як джерела для формування змісту уроків історії, розвитку критичного мислення та патріотичного виховання учнів у ЗЗСО.

Предметом дослідження. дисиденти з Коломийщини в контексті українського руху опору від 1960-х до 1980-х років. Дослідження спрямоване на аналіз їхньої діяльності, внеску у боротьбу за свободу та права людини, а також на вивчення соціально-політичної ситуації того періоду в Україні, яка стимулювала формування дисидентського руху. Також є молодіжні утворення на території Коломийщини, їхня роль у поширенні ідей опору та протесту проти тоталітарного режиму. Також конкретні особистості, які представляють Коломийщину у дисидентському русі, такі як Гриньків Дмитро Дмитрович та Германюк Богдан Васильович. Вивчення їхнього внеску, діяльності та біографій є частиною дослідження.

Мета дослідження - підтвердити, що дисиденти Коломийщини внесли значний внесок у український Рух опору займалися боротьбою за прав людини, що в контексті формування громадянської компетенції може слугувати наочним прикладом при використанні матеріалів в навчальній і виховній роботі школярів.

Завданнями дослідження визначено:

збиранні та документуванні інформації, про прикарпатських дисидентів, їх життя, діяльність, ідеали та внесок у боротьбу за свободу та права людини.

з'ясування причин, що підштовхнули людей до активної опозиції та дисидентської діяльності,

виявити взаємозв'язки з іншими дисидентськими групами та діями;

популяризація знань шляхом розробки методичного і навчального матеріалів та їх використання у закладах загальної середньої освіт, сприятиме цікавості щодо дисидентства серед широкої громадськості. Розкривши важливий період в історії України, коли громадяни висловлювали свої погляди, протистояли тоталітарному режиму і боролися за свободу та права людини. У розділі загальної характеристики дисидентства було виявлено, що соціально-політична ситуація на початку 1950-х - 1960-х роках сприяла формуванню дисидентського руху в Україні. Встановлено поняття дисидентства і його значення для боротьби за свободу і права людини.

Стан наукової розробки може бути об'єктом наукових досліджень в галузі історії, політичних наук або культурології. Зацікавлені дослідники можуть проводити архівні дослідження, аналізувати первинні джерела, споглядати літературні джерела, проводити інтерв'ю з учасниками чи свідками подій, а також використовувати інші методи наукового дослідження.

Методи дослідження :

- Архівне дослідження: аналіз архівних документів, які можуть містити інформацію, про діяльність дисидентів з Коломийщини, офіційні документи, листування, заяви, протоколи засідань та інші важливі матеріали.

- **Біографічний підхід:** вивчення життєвого шляху та діяльності окремих дисидентів з Коломийщини, аналізувати їхні спогади, біографічні джерела та інші документи, що стосуються цих особистостей.
- **Аналіз літературних джерел:** вивчення наукових праць, мемуарів, статей, книг та інших джерел, що містять інформацію про дисидентський рух в Україні та специфіку діяльності прикарпатських дисидентів
- **Історичний аналіз:** полягає в систематичному аналізі історичних подій, документів та контексту соціально-політичної ситуації того періоду, який сприяв формуванню дисидентського руху. Це дозволило зрозуміти причини і мотивацію дисидентів, їхню взаємодію з владою та суспільством, а також визначити важливі етапи розвитку дисидентського руху в Коломийщині.

Наукова новизна роботи полягає в розкритті ролі та внеску прикарпатських дисидентів з Коломийщини в український рух опору протягом 1960-х – 1980-х років. Ця тема не є широко вивченою і мало відомою, тому моє дослідження пропонує новий погляд на історію дисидентства в Україні. Це дозволяє розуміти контекст і причини появи дисидентів на Коломийщині. Крім того, дослідження зосереджується на прикарпатському аспекті дисидентського руху, утворень на цій території.

Практичне значення полягає в популяризації історичного наслідку дисидентського руху на Коломийщині важливе з точки зору вивчення історії та культури України. Інформаційний матеріал та методичні рекомендації по його використанню у ЗЗСО дають можливість ширше ознайомити учнів із драматичним періодом нашої історії.

Структура роботи зумовлена логікою дослідження і складається з вступу, чотирьох розділ, списку використаних джерел, таблицю і додаток.

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДИСИДЕНСТВА

1.1 Поняття дисидентство.

Дисидентство означає активну опозицію до діючого політичного, соціального або культурного режиму, особливо у випадках, коли цей режим є авторитарним або тоталітарним. Дисиденти виступають проти існуючих владних структур, законів, політик або ідеологій, висловлюючи свою незгоду з цими системами та намагаючись привернути увагу до своїх поглядів і проблем, з якими вони зіткнулися. Дисидентство може виражатися через публічні заяви, письмові твори, демонстрації, громадські акції, протестні акції, політичну опозицію або інші форми активності. Дисиденти зазвичай ризикують репресіями, включаючи затримання, політичне переслідування, відсторонення від роботи, фізичне насилля або інші форми покарання від держави або уряду, проти якого вони виступають. Термін "дисидентство" часто пов'язаний з часами радянського союзу, коли багато осіб виступали проти комуністичного режиму. Однак, дисидентство може існувати в будь-якій країні або в будь-якому контексті, де люди висловлюють незгоду з владою або системою і борються за свободу висловлювання, права людини та політичні зміни. [4]

Міжнародний біографічний словник дисидентів визначає початок дисидентського руху в Україні, як 1954 рік, що є досить умовним і не ґрунтується на глибокому науковому дослідженні, а скоріше є політичним рішенням. Деякі автори визначають початок дисидентства як після XX з'їзду КПРС, або навіть з 1955 року. Зазначена дата 1954, може бути пов'язана зі зміною політичної ситуації після смерті Сталіна, але це не має належного наукового підґрунтя.

Дисиденти, з точки зору СРСР, були людьми, які виступали проти державної політики та режиму комуністичної влади, що було суперечливим і загрожувало їхній владі. Вони були сприйняті як "ворожі елементи", "інакодумці", які потребували придушення та переслідування. СРСР

розглядала дисидентів як загрозу своїй безпеці та стабільності, а їхні вимоги щодо демократії та прав людини вважалися протидією радянській ідеології та державі. Отже, дисиденти з точки зору СРСР були політичними противниками, які протистояли радянському режиму і його ідеології. Але чи можна вважати дисидентів інакодумцями[8]?

Інакодумці – це творчі люди з неординарним мисленням, думки та смаки яких є відмінними від масових або офіційних, це людина, яка має інші, або відмінні від загальноприйнятих думки, погляди або ідеї. Інакодумець виступає з альтернативними переконаннями або пропонує інші шляхи розвитку суспільства, культури або інших сфер життя. Вони можуть висувати нетрадиційні ідеї, викликати установлені норми і стереотипи, та сприяти розширенню дискусій та розумінню різних поглядів. Інакодумці можуть бути присутніми у різних галузях, включаючи політику, науку, мистецтво, релігію, філософію та інші. Їхні ідеї можуть бути відхилені більшістю або вважатися нестандартними, але вони часто спонукають до нових підходів, інновацій та змін. Інакодумці грають важливу роль у розвитку суспільства, оскільки їхні ідеї та перспективи можуть стимулювати нові дослідження, реформи та прогрес. Вони можуть сприяти розширенню границь знання, стимулювати творчість та сприяти змінам у визначених сферах. Варто зауважити, що інакодумці необов'язково є дисидентами, які активно опозиціонують існуючому політичному режиму чи системі. Вони можуть просто мати відмінні думки і переконання, які відрізняються від загальноприйнятих, але не завжди вступають у конфлікт з владою чи авторитетами. Отже, дисиденство фокусується на активній опозиції до влади або політичного режиму, тоді як інакодумство відноситься до наявності альтернативних або відмінних від загальноприйнятих думок, поглядів або ідей. [10]

Хто ж такі дисиденти? О. Бажан пише: «Під «дисидентством» слід розуміти сукупність філософських, економічних, політичних, релігійних та культурних течій, які повністю, або частково протистоять офіційним доктринам в усіх сферах матеріального та духовного життя суспільства. У

процесі свого подальшого розвитку дисидентство, виходячи з конкретних умов, дедалі активніше впливає на суспільну свідомість, поширюється на різні соціальні верстви, служить основою формування опозиційних рухів. Виходячи з цього, «дисидентом» можна вважати особу, чий погляд, переконання і дії повністю або частково розходяться з догматами панівної ідеології, реальною практикою правлячого режиму» [4].

Автор цієї роботи вважає, що терміни «інакодумство» та «інакодумець» краще використовувати для опису тих, чий спосіб мислення відрізняється від масового або офіційного під час тоталітарних або авторитарних режимів.

Щоб з'ясувати, хто може бути дисидентом, звернемося до автора іншої роботи Івана Гель, він колишній політв'язень: «...термін «дисидентство» щодо українського національно-визвольного руху, щодо національно-визвольної боротьби або, як у нас кажуть, національно-визвольних змагань в Україні – він є не науковим і не відповідає тому змістові, який в нього вкладено. Слово «дисидент» означає «інакодумець». Воно правомірне щодо російського дисидентства, до єврейського дисидентства в Росії, до так званих «відмовників». Якоюсь мірою є правомірним і для частини українських правозахисників, які ставили перед собою лише культурологічні задачі й не ставили мети побудови української держави» [4].

Тієї ж думки дотримується Григорій Приходько в своїх спогадах каже: «В часи нашої боротьби не було одностайного тлумачення поняття дисидентства. Було одне, скажімо так, зовнішнє щодо всієї опозиції – і моральної, і політичної – поняття дисидентства як руху взагалі, який якийсь неофіційно, нетрадиційно ставиться до влади. Тобто і критичне, і опозиційне ставлення – все це відносилось до цього поняття без розмежування цілей. В самому цьому рухові, опозиції, який я буду називати узагальнено, ми розчленовували це поняття таким чином: ми дисидентство ототожнювали з правозахистом, переважно з правозахистом, бо у всьому спектрі цієї опозиції були різні напрямки – правозахист був, був технократичний рух, був

націоналістичний рух, був релігійний рух. Ми їх усі відокремлювали і розглядали окремо. Я себе ніколи до дисидентів не відносив – ні тоді, ні зараз. Хоч я брав активну участь в правозахисних акціях і сам безпосередньо теж діяв: всякі протести, заяви, голодівки тощо...» [4].

Однак, відомо, що більшість шістдесятників протягом своєї боротьби за владу зосереджувалась на досягненні незалежності України, демонструючи при цьому фундаментальну традиційність і приналежність до історичного процесу українства. Їхнє змагання було продовженням традицій козацтва і Збройних сил України. У свою чергу, дисиденти прагнули руйнувати СРСР, виступаючи в якості головної ударної сили. Їхня боротьба була спрямована на зменшення або повне знищення влади тоталітарного режиму, зокрема, за допомогою створення громадських організацій та розвитку опозиції. Загалом, важливо зрозуміти, що хоча шістдесятники і дисиденти відігравали різні ролі в історії України, обидва рухи відображали бажання нації до свободи та самовизначення.

Моя думка полягає в тому, що дисиденство та інакодумство - це два різні поняття, пов'язані з політичною або ідеологічною активністю. Дисиденство вказує на активну опозицію до існуючого політичного режиму, системи або ідеології, тоді як інакодумство відноситься до наявності альтернативних або відмінних від загальноприйнятих думок, поглядів або ідей. Дисиденти виступають проти владних структур, законів, політик або ідеологій, виражають свою незгоду та намагаються привернути увагу до своїх поглядів і проблем. Вони можуть бути репресовані та піддаватися переслідуванням. Інакодумці ж мають інші або відмінні від загальноприйнятих погляди, але не обов'язково виступають проти влади чи системи. Вони можуть стимулювати дискусії, пропонувати нові ідеї та сприяти прогресу у різних сферах життя. Обидва ці поняття грають важливу роль у формуванні суспільства, спонукають до змін, розширення знань і розвитку. Вони підтримують різноманітність поглядів і перспектив, що сприяє інноваціям та розумінню різних позицій. [12].

1.2 Суспільно-політична ситуація в Україні на початку 1950-х – 1960-х рр.

Після Другої світової війни соціально-політичне та культурне життя в Україні було дуже суперечливим. Комуністична партія продовжувала бути ключовою політичною силою, а культ культу особи Й. Сталіна зміцнювався. Водночас, розпочався новий виток репресій, який стався проти військових, діячів науки та культури, а також державних працівників. У 1947 році з посади Першого секретаря ЦК КП(б)У був усунутий М. Хрущов, і на його місце був поставлений Л. Каганович. Новий Перший секретар ЦК КП(б)У намагався продовжувати боротьбу з українським буржуазним націоналізмом, використовуючи досвід, набутий у 20-ті роки, коли він очолював республіканську парторганізацію. “Без жодних підстав Л. Каганович звинувачував у націоналізмі провідних письменників республіки, і у пресі з'являлися розгромні статті, спрямовані проти відомих діячів науки та культури. М. Рильський, Ю. Яновський, І. Сенченко, О. Довженко були оголошені "лідерами" серед міфічних носіїв "українського буржуазного націоналізму", а до них приєднано "буржуазних націоналістів" П. Карманського, М. Рудницького, А. Патрус-Карпатського, виключених зі Спілки письменників України.” [44]

У 1947 році, після звільнення Л. Кагановича з посади Першого секретаря ЦК КП(б)У та його відкликання з України, кампанія цькування української радянської інтелігенції припинилася. Але після серпневої (1948 р.) сесії Всесоюзної академії сільськогосподарських наук ім. В. І. Леніна, почалися "чистки" серед науковців, тих, хто не підтримував академіка Т. Лисенка. У 1948 році розпочалася кампанія проти "низькопоклонства перед Заходом" та "космополітизму", що призвело до репресій проти єврейських літераторів, митців та учених, пов'язаних з Україною. Розстріли та ув'язнення стали поширеними, і діячі науки, освіти, літератури та музичного мистецтва стали об'єктом ворожого ставлення того часу. Більшість митців було

реабілітовано тільки в 1990 році. Проте, незважаючи на важкі умови, культурне життя в Україні продовжувалося і було важливою частиною відродження країни після війни. Наприкінці 1950-х років, в Україні було зведено 1300 нових шкіл на 400 тис. учнівських місць. У 1953 році, введено обов'язкову семирічну освіту. Кількість середніх шкіл зросла до 11 тисяч, що було в 2,5 рази більше, ніж у 1940 році. Однак, українська школа все більше віддалялася від проблем національного виховання. У більшості шкіл, історія викладалася з фокусом на історію Російської імперії, яка переходила в історію СРСР. Українською мовою навчалися тільки в 30% шкіл. [10].

Після війни в Україні знову почали працювати державні університети, допомагаючи їм вузи з інших республік СРСР. Багато викладачів з Росії викладали у вищих навчальних закладах України, зокрема, у Львівському політехнічному інституті читали лекції 17 докторів і кандидатів наук, у Дніпропетровському - 11. Також до України повернулися багато фахівців з народного господарства. За три роки науково-технічна база АН УРСР була відновлена і почали провадитися наукові дослідження в різних галузях науки, таких як атомна та теоретична фізика, металофізика тощо.

Українська культура розквітала в 50-х роках. Було видано декілька видатних творів літератури, зокрема П. Тичина випустив "Шевченко і Чернишевський", М. Рильський написав "Троянди і виноград", а В. Сосюра викликав шквал критики своїм віршем "Любіть Україну". Було видано також декілька циклів романів, таких як "Велика рідня" М. Стельмаха та "Хазяї" С. Скляренка. Образотворче мистецтво представляли твори О. Шовкуненка та М. Дерегуса, а тема війни відображалася у творчості художників, таких як В. Овчинников та Л. Мучник. Театральне мистецтво розвивалося, було більше 70 професійних театрів, а в кіноіндустрії працювали три кіностудії[13].

В 1950 році на екрани вийшов фільм "Тарас Шевченко", який став шедевром відомого кінорежисера І. Савченка. Культурне життя після війни було дуже активним, але під впливом сталінського режиму українська культура зазнала суттєвих руйнувань і звернулася до суб'єктивізму в

зображенні життя українського народу під час важких років відбудови. Суспільно-політичне життя в повоєнний час було складним і суперечливим, що підтвердили вибори до Рад, що відбулися в 1946-1948 роках. Участь у них взяли 99% виборців, проте до бюлетенів було внесено лише одного кандидата, що свідчило про деформацію політичної системи. Авторитарні методи управління тоталітаризму перешкоджали вільному волевиявленню радянських людей та гальмували розвиток їхньої політичної ініціативи. Кожному громадянину загрожували репресії, провокації та звинувачення у злісних помилках. [16].

В суспільстві була створена атмосфера страху і підозрілості через гучні кампанії, які намагалися викрити "ворогів народу". Проблеми з кадрами були особливо серйозними в західних областях України, куди приїжджала інтелігенція зі східних областей, і яка не знала місцевої мови і специфіки. Також там тривала братовбивча війна, в якій загинуло багато людей, як місцеве українське, так і польське населення. Беріївський репресивний апарат, який жорстоко переслідував місцевих жителів за підтримку ОУН-УПА, ускладнював ситуацію в регіоні і намагався їх залякати. У травні 1947 року бійці УПА та члени ОУН були об'єднані в єдину підпільну систему. Але після загибелі командувача УПА Р. Шухевича в березні 1950 року, організація швидко втратила свою боєздатність і почала зникає. Хоча окремі малі загони УПА продовжували свою діяльність до середини 50-х років, УПА та ОУН перестали існувати в Україні як організації. В квітні 1947 року була проведена операція "Вісла", яка мала на меті боротьбу з підпільними українськими націоналістичними організаціями, зокрема УПА та ОУН, та запобігти їх відродженню в Лемківщині. Під час операції було без попередження переміщено близько 150 тисяч лемків з їхніх історичних земель на різні території Польщі, а також створено концтабір у Явожно для "підозрілих українців". Крім цього, акція сприяла залученню підтримки серед польських націоналістів.

У радянській Україні греко-католицька церква стала однією з перших цілей атаки через її сильний національний характер та зв'язки з Заходом. У 1946 році, за підтримки радянських органів державної безпеки, Собор у Львові зняв Берестейську унію з Римом та об'єднав греко-католицьку церкву з Російською православною церквою. Аналогічні заходи провели в Закарпатті, де також було знищено греко-католицьку церкву до 1951 року. Радянська влада почала активно розвивати початкову та вищу освіту, проте це призвело до активізації русифікації. Навчання у всіх вузах Західної України було проводитись російською мовою з 1953 року, що підтверджувало мету радянської модернізації сприяти русифікації. [10].

У 1954 році відзначили 300-річчя злиття України з Росією, і Кримську область включили до складу України за рішенням Верховної Ради СРСР, яке було засноване на "дружбі російського народу". Проте, це рішення не вирішило всіх проблем. Крім територіальної й етнічної спорідненості, Крим також був історичною батьківщиною кримських татар, яких сталінський режим депортував звідти у 1944 році. На той час у Криму проживало близько 860 тисяч росіян і лише 260 тисяч українців за даними перепису 1959 року. Ця обставина складала політичну ситуацію в Криму досить складною, і цю проблему використовували різні політичні сили та партії Росії та України. В цілому, суспільно-політичне життя того періоду було складним і суперечливим через ці та інші складнощі.

Суспільно-політична ситуація в Україні на початку 1950-х - 1960-х рр. була складною і суперечливою. На одній стороні, Україна досить успішно відновлювалася після Другої світової війни, здійснювала індустріалізацію та збільшувала свій економічний потенціал. Однак, на іншій стороні, суспільне життя підпорядковувалось строгому контролю з боку радянської влади, що обмежувало права та свободи громадян. Україна також стикалася зі складними питаннями національної та етнічної ідентичності, зокрема в контексті включення Криму до складу республіки у 1954 році. Депортація кримських татар у 1944 році також створювала напруження відносин між

різними етнічними групами. Крім того, проблема російської меншини в Криму, де проживало значно більше росіян, ніж українців, призводила до складної політичної ситуації в цьому регіоні. У цей період також було багато соціальних проблем, таких як недостатній рівень життя, низькі заробітні плати та низька якість житла. Загалом, суспільно-політична ситуація в Україні на початку 1950-х - 1960-х рр. була характеризована рядом складних проблем, які вимагали вирішення з боку влади та громадянського суспільства[17].

1.3 Зародження дисидентства

У 60-70-х роках у Радянському Союзі спостерігалось зростання дисидентського руху, коли все більше людей почали відкрито критикувати політику уряду і вимагати більш широких громадянських, релігійних і національних прав. Це явище було дивовижним, особливо з урахуванням терору, жорсткого контролю та ідеологічної пропаганди, які існували у суспільстві. Дисидентство в значній мірі виникло після десталінізації, коли під керівництвом Хрущова було здійснено певне послаблення "паралічу страху". Обмежені викриття страхітливих злочинів сталінської епохи, зроблені Хрущовим, викликали розчарування та скептицизм стосовно режиму. Тому спроба Брежнєва обмежити лібералізацію викликала протести та опозицію, особливо серед інтелігенції. Зовнішні фактори також мали помітний вплив на формування дисидентського руху. Особливо важливою була роль антикомуністичних подій в країнах "соціалістичного табору", таких як революція в Угорщині 1956 року, а також події в Польщі та Східній Німеччині. Світовий рух за права людини, зокрема "Загальна декларація прав людини", яка була прийнята в 1948 році і розповсюджена в Україні з 1963 року, також стимулював дисидентський рух. В СРСР дисидентство проявлялося в трьох основних напрямках, які часто перепліталися. Московський правозахисний рух, що складався переважно з російської інтелігенції, був найбільш відомим завдяки легшому доступу до західних журналістів. У цьому русі виділялися такі відомі особистості, як письменник Олександр Солженіцин і фізик-ядерник

Андрій Сахаров. Іншим видом "антигромадської поведінки" був релігійний активізм. Україна, а також інші неросійські республіки, формували свій дисидентський рух в боротьбі за національні, громадянські та релігійні права. Таким чином, дисидентський рух у Радянському Союзі виник завдяки різноманітним чинникам, включаючи десталінізацію, зовнішні впливи та бажання людей боротися за свободу і права. Він став важливим елементом опозиції режиму та сприяв подальшій еволюції соціально-політичної ситуації в країні[3].

Серед аналітиків українського дисидентського руху існують різні точки зору щодо причин, які спонукали людей до відкритого протесту. Олександр Мотиль аргументує, що спонуками до зародження дисидентства на Україні, так само як і в Радянському Союзі загалом, були політичний курс радянського керівництва, зокрема хрущовська "відлига" і спроби Брежнєва поставити її край. Проукраїнська лінія Петра Шелеста також надавала українській інтелігенції додаткової мотивації висловлювати незадоволення Москвою. Всеволод Ісаєв та Богдан Кравченко підкреслюють, що дисидентство було сильно пов'язане з соціально-економічною напруженістю. Завдяки організованому Москвою великому припливу росіян на Україну, вони вважають, що конкуренція за робочі місця між привілейованими російськими переселенцями та амбітними українцями часто приводила останніх до підтримки вимог дисидентів стосовно надання більшої самостійності Україні. У будь-якому випадку, дисидентство в цьому контексті було найновішим виявом вікового протистояння між українською інтелігенцією та бюрократією російської імперії[33].

Українські дисиденти виступали проти радянської системи та національних репресій на Україні і прагнули досягти кількох цілей. Одні з найвидатніших дисидентів, такі як Іван Дзюба і Валентин Мороз, мали різні погляди, але загалом спільно закликали до проведення реформ у СРСР. Іван Дзюба, літературний критик і дисидент, прагнув досягти як громадянських свобод, так і національних прав для українського народу. Він підкреслював

необхідність свободи чесного публічного обговорення національного питання, національного вибору, самопізнання та саморозвитку. Дзюбу турбувала велика розбіжність між радянською теорією та реальністю, особливо в контексті національних прав, і він закликав до усунення цієї розбіжності як для блага радянської системи, так і для українського народу. Історик Валентин Мороз, з іншого боку, продовжував інтелектуальні традиції українського інтегрального націоналізму. Він відверто висловлював свою неприховану відразу до радянської системи і сподівався на її крах. Його позиція була більш радикальною, ніж у Дзюби, і він акцентував національну самостійність та відновлення української держави. Українські дисиденти загалом закликали до проведення реформ у СРСР, а не до революції чи відокремлення. Вони виступали проти національних репресій на Україні та за громадянські права в СРСР. Їхня мета полягала в поліпшенні ситуації українського народу всередині радянської системи шляхом демократичних змін, розвитку свободи слова і прав людини[32].

На початку 1960-х років в Західній Україні з'явилися кілька невеликих таємних груп дисидентів. Одна з них була відома як "Група юристів" під керівництвом адвоката Левка Лук'яненка, яка закликала до визнання права України на незалежність від Радянського Союзу. Ці групи були розкриті, а їх учасників засуджено на тривалі терміни ув'язнення. Також у 1960-х роках відбулися зустрічі між Хрущовим та діячами культури та мистецтва, де він гучно осудив "відступи від соціалістичного реалізму" та "прояви формалізму і абстракціонізму". Проте процес десталінізації продовжував незадовольняти інтелігенцію, і це призвело до невпокою серед неї. У 1963 році відбулася офіційна конференція з питань культури та мови в Київському університеті, на якій близько тисячі людей виступили проти русифікації. У цей період студенти та інтелігенція почали збиратися біля пам'ятника Тарасові Шевченку в Києві для публічних читань його творів і критики культурної політики режиму. Після підозрілої пожежі, яка в 1964 році знищила фонд українських рукописів у бібліотеці Академії наук України, провідні діячі літератури

висловили протести. У 1965 році режим Кремля вирішив вдарити по дисидентському рухові в усьому Радянському Союзі. Це призвело до арешту близько двох десятків активних протестувальників. Проти такої тактики властей виникла ще більша опозиція. Журналіст Вячеслав Чорновіл написав "Записки Чорновола", документи, що розкривали маніпуляції влади та їх цинічні дії. Іван Дзюба засудив арешти у своїй промові в Києві, а Леонід Шелест та Петро Щербицький представили свої аналізи русифікації на Україні. Валентин Мороз написав "Репортаж із заповідника ім. Берії" після свого арешту в 1970 році. Українські дисиденти почали таємно поширювати часопис "Український вісник" у 1970 році, щоб не дозволити владі ізолювати їх та інформувати світ про переслідування в СРСР. Хоча йому було обмежено розповсюдження на Україні, він все ж попадав на Захід через українських емігрантів[23].

РОЗДІЛ 2. КОЛОМИЙЩИНА В УКРАЇНСЬКОМУ РУСІ ОПОРУ

2.1 Від зброї до слова

Після поразки УПА український національно-визвольний рух перейшов до боротьби словом, зародився дисидентський рух, який розвивався паралельно з політичним національно-визвольним рухом. На початковому етапі дисидентський рух розвивався у вигляді підпільних груп та організацій. Межа між політичним і дисидентським рухом не є чіткою, проте можна вважати, що дисидентство полягає в застосуванні мирних засобів боротьби. Вважається, що український дисидентський рух зародився на теренах ОУН-УПА. І прикладом такої організації є ОПВУ[13].

Весною 1955 році в Івано-Франківській області створилася підпільна організація "Об'єднана Партія Визволення України" була молодіжною організацією, що діяла після припинення збройної боротьби Української Повстанської Армії, але базувалася на її засадах.

Її перші установчі збори відбулися на березі річки Прут поблизу міста Коломия. Її членами були молоді робітники та студенти, які пропагували ідею боротьби за незалежну Україну та намагалися залучити до неї різні верстви населення, а також зв'язатися з організаціями інших республік. [25].

ОПВУ проводила агітаційну роботу серед населення, поширюючи листівки, які були віддруковані на друкарській машинці. У організації був свій статут, програма і текст присяги, які були розроблені Богданом Тимківим, Іваном Струтинським і Василем Площак. Богдан Германюк згадує: "Ми вирішили проводити агітаційну роботу та закликати всю Україну, весь наш український народ до боротьби. Ми мали на увазі залучити до цієї боротьби релігійних діячів, інтелігенцію, робітників - всіх без винятку. Крім того, ми мали намір зв'язатися з іншими республіками, зокрема з Білорусією, Естонією, Латвією та Грузією. Ми розуміли, що якщо всі разом будемо боротись, то СРСР не зможе протистояти нам. Тому у нас зародилася ідея об'єднати всі республіки та український народ, щоб боротись за незалежну Україну"[13].

Учасники ОПВУ обговорювали кандидатури на закритих зборах і потім пропонували їм вступити до організації. Клятва в ОПВУ скріплювалася підписом кров'ю. Діяльність організації була організована і конспіративна. Збори проводилися в різних місцях, таких як П'ядики, Вигода, Долина, Коломия, і завжди дотримувалися суворої конспірації, що дозволяло уникати провалів і несприятливого стеження. Проте, деякі колишні політв'язні, які були прийняті до ОПВУ, донесли КГБ про наявність архіву в секретаря організації Петра Гайового. Це призвело до арешту Богдана Германюка 4 грудня 1958 року в Івано-Франківську. В тюремній лазні Германюку влаштували зустріч з Яремою Ткачуком, який повідомив йому про арешти інших учасників організації. Це змусило Германюка взяти на себе авторство статуту, програми та тексту клятви організації, щоб захистити своїх товаришів. У 1959 році Івано-Франківський обласний суд присудив Богдану Германюку та іншим учасникам ОПВУ покарання за "антирадянську націоналістичну діяльність" - 10 років ув'язнення в таборах суворого режиму. Іншим учасникам призначили менші терміни ув'язнення[25].

ОПВУ була молодіжною організацією, що виникла після припинення збройної боротьби УПА. Її учасники прагнули об'єднати всі верстви населення в боротьбі за незалежність України, використовуючи конституційні засади СРСР. ОПВУ пропагувала ідею національної самостійності та демократії, але стикалася зі значними перешкодами з боку радянських властей та КГБ. Багато з її членів були арештовані і засуджені до довгих термінів ув'язнення в таборах суворого режиму.

Об'єднана Партія Визволення України (ОПВУ) була підпільною організацією, що зародилася після припинення збройної боротьби УПА (Української Повстанської Армії). Вона базувалася на ідеях та засадах УПА, але використовувала мирні методи боротьби і пропагувала національну самостійність та демократію. ОПВУ виконувала агітаційну роботу серед населення, розповсюджуючи листівки і поширюючи ідею боротьби за незалежну Україну. Члени організації намагалися залучити до своїх рядів різні

верстви населення і встановити зв'язки з організаціями інших республік. Діяльність ОПВУ була організованою і конспіративною. Збори проводилися в різних місцях з дотриманням суворої конспірації, щоб уникнути виявлення організації КГБ[13].

Проте, деякі учасники ОПВУ були арештовані, а після зустрічі з одним з політв'язнів, який розповів про арешти інших, Богдан Германюк взяв на себе авторство статуту, програми і клятви організації, щоб захистити товаришів. У 1959 році Богдану Германюку та іншим учасникам ОПВУ було призначено покарання за "антирадянську націоналістичну діяльність" - 10 років ув'язнення в таборах суворого режиму, а іншим учасникам - менші терміни ув'язнення. ОПВУ була важливою складовою дисидентського руху в Україні

2.2 Молодіжні утворення на території Коломийщини

Спілка української молоді Галичини була створена підпільно на території Івано-Франківської області в Україні. Вона була заснована 31 січня 1972 року в селищі Печеніжин Коломийського району Івано-Франківської області. Ініціатором створення Спілки був Дмитро Дмитрович Гриньків, слюсар-складальник Коломийської пересувної механізованої колони № 67. Погляди Гриньківа були сформовані під впливом колишнього активного члена Організації Українських Націоналістів (ОУН) Параски Ришко. Гриньків запропонував своїм друзям-односельцям, зокрема Дмитру Демидіву, Миколі Мотрюку, Іванові Шовковому та Романові Чупрею, організувати українську підпільну групу. Головними причинами створення Спілки української молоді Галичини були тоталітарний характер радянської системи того часу та активізація опозиційного руху в СРСР з 1960-х до початку 1970-х років [27, с. 620].

Причиною створення Спілки української молоді Галичини були різні фактори, такі як відсутність української незалежної держави, колоніальний стан України, наростаюча русифікація освіти, репресії проти інакодумців та арешти української інтелігенції, які почалися у січні 1972 року в рамках "справи Добоша". Ці проблеми дуже хвилювали Дмитра Гриньківа та його

друзів. Дмитро Гриньків, разом з Дмитром Демидівим, Миколою Мотрюком, Іваном Шовковим, Романом Чупрею та іншими особами, зібрався у будинку Івана Шовкового в селищі Печеніжин. На зборах Гриньків привів присутніх до свого задуму створення організації, яка боротиметься "за самостійність України, за її відторгнення від складу СРСР". Вони вирішили використовувати методи та форми діяльності Організації Українських Націоналістів (ОУН), такі як конспіративність, підпільні псевдоніми, існування служби безпеки, використання символіки, такої як тризуб, і привітання "Слава Україні!" - "Героям слава!". Учасники зборів склали присягу на вірність ідеям України. Спочатку організація отримала назву "Союз вільних комуністів", але потім, приблизно в липні 1972 року, її перейменували в Спілку української молоді Галичини. Поступово до групи приєдналися інші особи, такі як Василь Гриньків, Василь Кузенко, Іван Кузенко, Федір Микитюк, Василь Михайлюк, Іван Мотрюк, Іван Чупрей, Богдан Романишин, Тарас Стадніченко та інші. Загалом, Спілка української молоді Галичини налічувала чотирнадцять осіб. Таким чином, утворення Спілки було відповіддю на політичну ситуацію того часу та репресивні заходи радянської влади, а її цілями були боротьба за незалежність України та відторгнення її від СРСР[26].

У Спілку української молоді Галичини (СУМГ) головою був Дмитро Гриньків, заступником керівника з ідейної роботи був Дмитро Демидів, а командиром боївки - Володимир-Іван Шовковий. Однак, на початку формування СУМГ, сам Дмитро Гриньків заявляв, що керівником є вчитель з Рівненської області. Це був Василь Іванович Гриньків, брат по матері Дмитра Гриньківа, який працював вчителем математики в селі Тинне Сарненського району на Рівненщині. Планувалося, що СУМГ має створити "політико-керуючу групу", яка виконуватиме роз'яснювальну роботу і розроблятиме ідеї. Також передбачалося формування Центрального Комітету (ЦК) та секретаря в підпільній групі. Учасники СУМГ були молодими людьми, середній вік яких становив 23 роки на час створення організації. Наймолодшими були Василь Кузенко та Богдан Романишин, народжені у 1951 році, а найстаршим - Василь

Гриньків, народжений у 1946 році. Дмитро Гриньків і Василь Гриньків були членами Комуністичної партії Радянського Союзу (КПРС), а інші учасники, такі як Микола Мотрюк, Іван Шовковий, Іван Чупрей, Василь Михайлюк, Федір Микитюк, Роман Чупрей - членами Всесоюзного ліги комуністичної молоді (ВЛКСМ) [32, с. 531].

Організатори та члени СУМГ переважно походили з Коломийського району Івано-Франківської області. Тарас Стадніченко був народжений і проживав у місті Коломия. Іван Шовковий, Іван Чупрей, Василь Михайлюк, Федір Микитюк, Василь Кузенко і Роман Чупрей були уродженцями селища Печеніжин. Дмитро Гриньків, Василь Гриньків і Микола Мотрюк народилися у селі Марківка. Вони походили з різних сімей: селян, службовців і працівників. За професійною ознакою, учасники СУМГ були робітниками, інженерами, службовцями, вчителями та студентами. СУМГ уявляла майбутню Україну як незалежну соціалістичну державу на зразок Польщі або Чехословаччини. Організація планувала встановити зв'язки з подібними організаціями та брати активну участь у процесі відродження української державності. СУМГ була організована за зразком бойових загонів Української Повстанської Армії (УПА). Їхні зібрання проводилися нелегально в лісі та горах. Завдання кожного учасника було визначено письмово з урахуванням їхніх можливостей. Це включало збір інформації про діяльність УПА, вивчення настроїв студентів та вербування нових членів у підпільну групу, збір пісень та розповідей про УПА, пошук зброї для захисту себе та родини. Дмитро Гриньків, який був головою комітету на підприємстві, мав можливість навчати стрільби членів групи як легально, так і на нелегальних зібраннях у горах. Дмитро Гриньків орендував квартиру у Романа і Параски Ришків. Часто вони вели дискусії на політичні теми, обговорюючи стан України. Параска Ришко надавала Дмитру Гриньківу читати романи Олеся Гончара "Собор" та Василя Шевчука "Предтеча" і пояснювала їхній зміст. Ці розмови змінили політичні погляди Дмитра Гриньківа [32, с. 530–531; 46, с. 3]].

На одному зі зборів Дмитро Гриньків прочитав лекцію про становище України в СРСР, представивши зібрану ним статистику. Кожному учаснику організації Дмитро роздав індивідуальні письмові завдання. Наприклад, Миколі Мотрюку було доручено зібрати інформацію про діяльність і життя сотенного підпілля ОУН "Орла", встановити керівника районного проводу в підпіллі ОУН, знайти нелегальну літературу, що відображає національний гніт, отримати націоналістичну печатку, записати пісні, пов'язані з націоналістичним минулим. Роман Чупрей та Федір Микитюк повинні були зібрати нелегальну літературу та придбати магнітофон і гітару. Василь Михайлюк мав дістати текст гімну "Ще не вмерла Україна". Іван Шовковий мав забезпечити фотодокументи про діяльність підпілля ОУН у минулому, слухати закордонні радіостанції, інформувати учасників організації про них, організовувати нелегальні збори СУМГ та знаходити способи їх маскування[9].

Метою та завданнями Спілки української молоді Галичини (СУМГ) було просування українського націоналізму. Для досягнення своїх цілей, Дмитро Гриньків та Дмитро Демидів мали розробити статут та присягу організації. Мета СУМГ була сформульована як боротьба за свободу та суверенітет України, щоб вона була незалежною від утисків інших країн, подібно до Польщі, Австрії та Чехословаччини. Головними завданнями були виведення України зі складу СРСР та створення незалежної української держави з соціалістичним устроєм. Для досягнення цього мети було запропоновано два шляхи: самостійна діяльність підпільної групи або співпраця з іншими антирадянськими організаціями, включаючи закордонні контакти. Важливими питаннями для СУМГ були соціальна та національна справедливість[9].

Діяльність підпільної групи СУМГ можна розділити на три етапи: підготовчий, основний (діяльнісний) і завершальний. Підготовчий етап розпочався приблизно у 1971 році, коли під впливом розмов з колишньою учасницею ОУН Параскою Ришко у Дмитра Гриньківа з'явилася ідея створення антирадянської організації. Цей етап завершився 31 січня 1972 року

заснуванням СУМГ. Основний (діяльнісний) етап тривав з 31 січня 1972 року до кінця лютого 1973 року, коли організація імітувала своє саморозпускання. Завершальний етап в існуванні СУМГ почався 14 березня 1973 року, коли було порушено кримінальну справу проти Дмитра Гриньківа, і розпочалися затримання та арешти провідних учасників підпільної групи. Кінець цього етапу можна визначити як 9 серпня 1973 року, коли було винесено вирок у справі членів СУМГ[35].

Організаційна структура та політико-ідеологічні принципи визначали форми діяльності СУМГ. Однією з таких форм були таємні збори членів підпільної групи, які відбувалися в період з січня 1972 року до лютого 1973 року. Збори проводились переважно в селищі Печеніжин, а також у селі Марківка та місті Коломия. На зборах обговорювалися різні організаційні питання та обговорювалося, як прискорити звільнення України від СРСР [7, арк. 85–87; , арк. 281].

Перший з'їзд учасників СУМГ відбувся 31 січня 1972 року в будинку Івана Шовкового в селищі Печеніжин. На цьому зібранні Дмитро Гриньків виступив з патріотичним промовою, закликавши до створення організації, яка боротиметься за незалежну Україну. Також було складено присягу, виголошені клички та сформульовані основні завдання організації [35].

Друге зібрання відбулося 8 лютого 1972 року в будинку Варвари Ткачук, також у селищі Печеніжин. На ньому присутні були Р. Чупрей, Д. Демидів та І. Шовковий. Під час зібрання обговорювалося придбання та поширення української літератури серед молоді, збір коштів для організації наступних зібрань, а також підготовка виступу Д. Гриньківа перед учасниками СУМГ [36].

Третє зібрання відбулося у березні 1972 року в будинку Д. Демидіва. На ньому були присутні І. Шовковий, Д. Демидів та В. Михайлюк. Основною метою зустрічі була підготовка завдань у письмовій формі для кожного учасника організації [26].

Четверте зібрання відбулося 1 та 2 травня в будинку Д. Демидіва. Присутні були власник квартири, І. Шовковий, М. Мотрюк, Р. Чупрей та І. Чупрей. Під час цього зібрання Дмитро Гриньків виступив з промовою, в якій оприлюднив зібрані ним статистичні дані про природні ресурси України. Ця промова, а також патріотичні пісні, були записані на магнітофонну стрічку для подальшого прослуховування іншими членами СУМГ[26].

П'яте зібрання відбулося в червні в будинку І. Шовкового. На ньому присутні були Василь Кузенко, Микола Мотрюк, Іван Шовковий та Василь Михайлюк. На цьому зібранні Василь Кузенко був урочисто прийнятий в СУМГ і отримав псевдонім "Хмара"[35].

Наступне зібрання відбулося декілька днів після попереднього в будинку Івана Шовкового. Присутніми були В. Кузенко, І. Мотрюк, І. Шовковий, В. Михайлюк та М. Мотрюк. Під час зібрання Василь Кузенко та Іван Мотрюк склали присягу та прослухали плівку з доповіддю Д. Гриньківа. Також В. Кузенко передав дві книжки, які були заборонені радянською владою [11].

Сьоме зібрання відбулося в серпні в хаті Василя Кузенка. Крім В. Кузенка, М. Мотрюка, І. Шовкового та В. Михайлика, на зібранні був присутній Гринько Василь Іванович, якого особисто запросив Дмитро Гриньків. Він виступав з закликами до боротьби за відторгнення України від СРСР. Його виступ був записаний на магнітофонну стрічку[11].

Восьме зібрання відбулося 7 і 8 листопада. Присутніми були Василь Михайлюк, Іван Шовковий, Василь Кузенко, Роман Чупрей, Богдан Романишин та Тарас Стадніченко. Планувалося прийняття Богдана Романишина і Тараса Стадніченка в СУМГ. На початку грудня відбулося дев'яте зібрання у лісі поблизу села Марківка, під час якого обговорювалося створення бойового загону для самозахисту за ініціативи Д. Гриньківа. Іван Шовковий був призначений його керівником. Присутніми на зібранні були Тарас Стадніченко, Василь Кузенко, Микола Мотрюк та Іван Шовковий. Останнє зібрання відбулося 1 лютого 1973 року в будинку, який орендував

Дмитро Гриньків. Присутніми були Роман Чупрей, Іван Шовковий, Микола Мотрюк, Василь Кузенко, Василь Михайлюк та Федір Микитюк. Під час зібрання Д. Гриньків виступив з закликами до активної діяльності. Він запропонував провести з'їзд всіх учасників організації середині лютого 1973 року для обговорення та затвердження статуту та програми СУМГ, а також скласти план подальших дій. Також на цьому зібранні Роман Чупрей отримав завдання встановити контакт з іншою дисидентською організацією для співпраці[34].

Для членів СУМГ важливим було питання знаходження зброї, щоб у разі виявлення їх діяльності вони могли захиститися від радянської влади. Існувала також можливість збройного повстання для досягнення незалежності України. Дмитро Гриньків та Микола Мотрюк створили таємне сховище у бітумній установці Коломийської ПМК-67, де зберігали вогнепальну зброю. Загалом вони мали два перетворених на зброю монтажно-будівельних пістолета, револьвер, два пістолети, одинадцять набоїв для них, малокаліберну гвинтівку, 520 набоїв до неї, гвинтівку та 40 патронів до неї. Ці заходи збереження зброї були спрямовані на забезпечення самозахисту та можливого використання в разі необхідності.

Тарас Стадніченко вступив до СУМГ першого листопада 1972 року. У той час він працював гравером, і Дмитро Гриньків попросив його допомогти з назвою на заготовці печатки. Тарас Стадніченко віддалі управлінню КДБ, де йому було наказано збирати інформацію про кожне засідання СУМГ та підштовхувати учасників до активних дій, щоб їх зловити на місці. Восени 1972 року члени СУМГ поклали вінок до пам'ятника Олексію Довбушу в Печеніжині з синьо-жовтою стрічкою з нагоди річниці його загибелі, і Тарас Стадніченко знову доніс у КДБ. З 12 по 14 березня 1973 року громадяни Василь Михайлюк, Іван Чупрей та інші звернулися до органів державної безпеки Івано-Франківської області з заявами про існування та діяльність підпільної антирадянської націоналістичної організації на території Коломийського району. Заявниками було зазначено, що керівником цієї

організації є Дмитро Гриньків. На підставі цих заяв 14 березня 1973 року Управління КДБ при Раді Міністрів УРСР в Івано-Франківській області порушило кримінальну справу щодо Дмитра Гриньківа. 15 березня 1973 року Дмитро Гриньків, Володимир Шовковий, Микола Мотрюк були заарештовані, а Роман Чупрей був затриманий 17 березня того ж року. Через місяць, 13 квітня, арештований був Дмитро Демидів. Івано-Франківський обласний суд виніс вирок 9 серпня 1973 року після трьохденного закритого засідання, на яке допустили родичів засуджених. Дмитро Гриньків, як керівник організації, отримав семирічний термін позбавлення волі та трьохрічне заслання. Дмитро Демидів та Володимир Шовковий були засуджені до п'яти років, Микола Мотрюк та Роман Чупрей - до чотирьох років. Постанова Верховного Суду України від 9 липня 1994 року частково скасувала цей вирок з-за відсутності складу злочинів, передбачених статтею 62 і 64 Кримінального кодексу УРСР[14].

Спілка української молоді Галичини (СУМГ) була значущою організацією у контексті українського національного руху в Галичині. Навіть як група з переважно намірів, вона відображала думки та прагнення молоді того часу, яка була обурена тоталітарним характером радянської системи і прагнула відродження України як незалежної держави. Хоча не було програмових документів, спостерігалися тенденції до критичного осмислення минулих етапів боротьби за незалежність та пошуків нових тактик. СУМГ належала до самостійницьких дисидентських організацій і сповідувала демократичний націоналізм, засновуючись на досвіді діяльності ОУН[14].

Важливими факторами, що сприяли припиненню діяльності СУМГ, були доноси одного з її членів до органів КДБ. Проте, після відбуття покарання за "антирадянську агітацію та пропаганду", члени СУМГ активно включилися у процес українського національного відродження в період перебудови.

РОЗДІЛ 3. ПРЕДСТАВНИКИ КОЛОМИЙЩИНИ В УКРАЇНСЬКОМУ РУСІ ОПОРУ

3.1 Персоналії і їх внесок у боротьбу

Гриньків Дмитро Дмитрович

Народився 11 червня 1948 року в селі Марківка Коломийського району Івано-Франківської області. Він є засновником Спілки Української Молоді Галичини та членом Української Гельсінкської Спілки (УГС). Також він відомий як журналіст і письменник. Гриньків народився в селянській родині, яка була пов'язана з національно-визвольним рухом[10].

У своєму дитинстві і юності Дмитро Гриньків отримував вплив від родинних переказів та матері однокласника Романа Чупрея, Гафії Луцак, яка проводила бесіди з молодими людьми та давала їм читати старі видання літератури. Після закінчення Печеніжинської середньої школи у 1966 році, разом з Романом Чупреєм, він поїхав до Дніпропетровська за комсомольською путівкою, де працював слюсарем-складальником на ремонтному заводі. З червня 1967 по листопад 1969 року він проходив службу в танкових військах на Чернігівщині та Дніпропетровщині. У 1968 році Дмитро одружився з Галиною Сербин і став кандидатом у члени КПРС. Після демобілізації він повернувся на ремонтний завод. Гриньків відмовився від отримання ювілейної медалі до 100-річчя Леніна і перебрався до Печеніжина з родинних міркувань. Він працював слюсарем у будівельному управлінні № 112 в Коломії, а пізніше воно стало ПМК-67 - пересувною механізованою колоною. У 1970 році Дмитро Гриньків вступив на енергетичний факультет Івано-Франківського інституту нафти і газу (вечірнє відділення знаходилося в Коломії). У 1971 році він був прийнятий в КПРС і обраний секретарем комсомольської організації підприємства. Він перебрався в Коломию, де наймав помешкання у Параски та Романа Рижків, які відбули ув'язнення за участь у національно-визвольній боротьбі[11].

Дмитро Гриньків та його друзі, обурені репресіями проти української інтелігенції та русифікацією, вирішили вступити в боротьбу. Вони зібралися 31 січня 1972 року в Печеніжині і створили підпільну організацію під назвою "Спілка Української Молоді Галичини". Організація мала за мету боротьбу за незалежну соціалістичну державу, схожу на Польщу або Чехословаччину. У складі організації було проведено зібрання, де розподілено обов'язки та написано програму діяльності. Передбачалося вести ідеологічну боротьбу, а в разі потреби - навіть збройну. СУМГ проводила нелегальні зібрання в лісі або в горах, а кожен член організації мав псевдонім. Головними завданнями були збір інформації про діяльність УПА, вивчення настроїв студентів та вербування нових членів, збір пісень та розповідей про УПА, збір літератури з історії національно-визвольних змагань, а також пошуки зброї для самозахисту. Таким чином, Дмитро Гриньків та інші учасники Спілки Української Молоді Галичини вирішили вступити в підпілля з метою боротьби за незалежну Україну[35].

Група Г. та його друзів обурювалася наростаючою русифікацією навчання і колоніальним станом України. Вони були занепокоєні репресіями проти української інтелігенції, зокрема арештами, які почалися 12 січня 1972 року. Вони отримували інформацію про ці події з зарубіжних радіостанцій та від свідків, таких як Параска Рижко. Це спонукало їх думку, що їм також потрібно приєднатися до боротьби. 31 січня 1972 року кілька однодумців зібралися в хаті Василя-Івана Шовкового в Печеніжині, включаючи Г. та 179 ГРИНЬКІВ ДМИТРО ДМИТРОВИЧ Г. Розглянувши ситуацію, Г. закріпив ніж у столі, поклав на колодку руку і склав присягу на вірність Україні. Друзі також поклали руки на верх. Так з'явилася підпільна організація, яка під час подальшого обговорення отримала назву "Спілка Української Молоді Галичини" (СУМГ). У лютому Любомир Чупрей, Іван Мотрюк, Василь Кузенко прийняли присягу, а влітку до організації приєднався Василь Гриньків, а восени - студент Львівської політехніки Богдан Романишин. На зібранні в травні Дмитро Демидів взяв на себе обов'язки керівника

ідеологічного відділу та написання програми організації, а Василь-Іван Шовковий став керівником служби безпеки. Ця організація уявляла майбутню Україну як незалежну соціалістичну державу, подібну до Польщі або Чехословаччини. Вони планували досягати цієї мети шляхом ідеологічної боротьби, а в разі потреби, навіть збройної. Організація проводила нелегальні зібрання в лісі та горах, а кожен член мав псевдонім, наприклад, "Грім-гора" у випадку Г. Кожному членові СУМГ було призначено завдання відповідно до його можливостей. Це включало збір інформації про діяльність УПА, вивчення настроїв серед студентів та вербування нових членів СУМГ, збір пісень та розповідей про УПА та її героїв, збирання літератури з історії національно-визвольних змагань та пошуки зброї для самозахисту[34].

Головний організатор СУМГ, Г., використовував своє робоче місце в ДТСААФ, щоб навчати своїх товаришів стрільбі. Він викрав два будівельні пістолети, які потім були переобладнані для стрільби з однієї руки. Також була викрадена малокаліберна гвинтівка і карабін, а також магнітофон для записування радіопередач і виступів організації. Уосени 1972 року члени СУМГ склали вінок до пам'ятника Олексі Довбушу зі синьо-жовтою стрічкою, вшановуючи річницю його загибелі. Найактивнішим членам організації було доручено встановити контакти з іншими схожими групами, але їх зусилля були завершені, коли гравер, якого Г. запросив написати назву на печатці організації, доніс до КГБ. Г. спеціально організував збори, де було розіграно саморозпуск організації під сигналом з інших джерел, і вказав кожному членові знищити всі підозрілі речі під час "обшуку". Проте ці заходи лише пришвидшили арешти. 15 березня 1973 року Г., В.-І. Шовковий, М. Мотрюк були заарештовані, а Р. Чупрей затриманий і за два дні після цього також був заарештований. У Г. при обшуку була знайдена заготовка печатки та патрони до малокаліберної гвинтівки. Зібравши достатньо доказів, їх змушували визнати себе винними у "зраді батьківщини" (за статтею 56 КК УРСР) під загрозою смертної кари або 15-річного ув'язнення. Під час слідства справу перекваліфікували і звинуватили їх за статтями 62 (антирадянська агітація і

пропаганда), 64 (створення антирадянської організації), 81 (викрадення державного майна), 140 (крадіжка) і 223 (викрадення зброї та амуніції) КК УРСР. Вирок був винесений Івано-Франківським обласним судом на закритому засіданні, яке тривало три дні, 9 серпня 1973 року. Г. був засуджений як керівник організації до 7 років позбавлення волі в таборах суворого режиму та 3 років заслання. Д. Демидів і В.-І. Шовковий отримали по 5 років ув'язнення, а М. Мотрюк і Р. Чупрей - по 4 роки. На суді Г. проявляв провокаційну поведінку[27].

В політичному таборі ВС-389/36 у селі Кучино Пермської області у 1974 році Г. приймав участь у страйку протесту разом з іншими відомими політичними в'язнями у зв'язку з побиттям С. Сапеляка. У 1974-1975 роках Г. належав до групи, яка збирала інформацію про умови у таборах і передавала її на волю, де вона поширювалася у самвидаві. Коли його спалили під час передачі інформації, він проковтнув папір, за що його відправили до карцеру на два місяці у серпні-вересні 1975 року. У 1975 році Г. був переведений на статус політв'язня. У 1976 році він разом з іншими в'язнями підписав листи до Комісії Конгресу США з перевірки виконання Гельсінкських угод щодо умов життя та праці в'язнів у СРСР. Головною проблемою, яку він зазначав, була відсутність спецодягу, через що сталася аварія на його робочому місці токаря, коли його рукав потрапив у верстат. Це призвело до того, що йому було негайно знято одяг, а він, вириваючись, отримав травми і був доставлений до лікарні в шоківому стані. На початку 1977 року Г. був підданий "промиванню мозку" у Івано-Франківську, де йому пропонували написати зречення своїх переконань, але він відмовився це зробити. У 1978 році його перевезли до Києва, а потім він перебував півроку в ізоляції в тюрмі "Лефортово" у Москві. Наприкінці серпня 1978 року, на прохання дружини та матері (яка померла у березні того ж року), Г. був помилуваний і звільнений. Після звільнення він працював наладчиком, а потім токарем на заводі "Сільмаш", де КГБ мав контроль над багатьма колишніми політв'язнями для легшого контролю над ними. Він рішуче відмовлявся від писання покаєнних заяв у пресу,

намагаючись вплинути на нього. Г. спілкувався з Тарасом, сином політзасланця Василя Романюка, а також з Й. Терелею. Він отримував вірші ув'язненого поета Тараса Мельничука з неволі і передавав їх дисидентським колам, таким як Л. Лемик, П. Заливаса, Р. Мороз. У 1979 році Г. організував його втечу з психлікарні та надавав йому притулок. В 1981 році у Г. провели обшуки у справі Г. Приходька та І. Сокульського. З 1985 по 1989 рік він був засновником і редактором машинописного позацензурного журналу "Карби гір", де публікував статті про дисидентів та національний рух, а також їх твори. Разом з В. та П. Січками він видав два випуски журналу "Досвітні вогні".

У 1990 році він видавав газету "На переломі" під час виборчої кампанії Петра Мовчана. Г. був депутатом Коломийської міської ради з 1990 по 1998 рік і активно брав участь у демократичних перетвореннях в місті. Пізніше він працював у відділі внутрішньої політики міськради та був головним спеціалістом при міськвиконкомі. Наразі він працює консультантом в цьому відділі. У 1999 році Г. завершив навчання в Чернівецькому економічно-правничому інституті, отримавши ступінь юриста. Він є членом Національної Спілки журналістів України з 1992 року та Національної спілки письменників України з серпня 1999 року. Г. також є автором кількох книг поезії і прози, включаючи "Подорож червоного у синьо-жовте", "Панас Заливаха", "Скиби волі", "Вусатий місяченько", "Мста", "Тернистими шляхами" та "Криваві перехрестя". Він також підготував до друку біографічну книгу про Тараса Мельничука та готує повість з часів ОУН-УПА. За свою літературну творчість Г. отримав кілька літературних премій, включаючи премію імені Тараса Мельничука, премію імені Олекси Довбуша та премію імені Леся Гринюка. Г. є головою Коломийської міськрайонної організації Всеукраїнського товариства політичних в'язнів і репресованих з 2005 року. Він живе в місті Коломия, Івано-Франківська область, разом з дружиною Галиною. У них є двоє дітей - дочка Світлана, народилася в 1973 році, і син Петро, народився в 1980 році[10].

Германюк Богдан Васильович

Народився 20 серпня 1931 року в селі П'ядики, яке зараз знаходиться в Коломийському районі Івано-Франківської області. Батько Германюка Василь Йосипович (1900–1951) та мати Палій Гафія Йосипівна (нар. 1905, приблизно в 80-х роках) були хліборобами. Германюк закінчив 7 класів П'ядицької середньої школи і вступив до Чернівецького індустріального технікуму. Після закінчення технікуму він попросив направлення до Івано-Франківська, щоб наглядати за своїм молодшим братом і хворою матір'ю, яка мала проблеми з душевним здоров'ям. Водночас він отримував заочну освіту в Львівському політехнічному інституті.

Ще в 1948 році, маючи задум створити організацію, що боротиметься за незалежність України, Германюк поділився цією ідеєю зі своїм двоюрідним братом Богданом Рубичем. Богдан був призовником Радянської Армії, але вийшов у відпустку і приєднався до підпільної організації Українська Повстанська Армія (УПА) і не повернувся на службу. Богдан Рубич порадив Германюку дотримуватися суворої конспірації і ввів псевдоніми (Германюк обрав собі псевдонім "Хмель"). Вже на той час Германюк підтримував контакт з районним референтом Організації Українських Націоналістів (ОУН) під псевдонімом "Бистрий".

Германюк знайшов однодумців серед своїх односельчан, таких як його однокласник Мирослав Площак псевдонім "Білий", його брат Василь Площак, який був учителем української мови мав псевдонім "Степан", а також Р. Арсак, М. Костюк, Марійка Замулинська та інші. Після припинення збройної боротьби Української Повстанської Армії (УПА), молодіжна організація розпочала самостійну діяльність під назвою "Об'єднана Партія Визволення України" (ОПВУ). Установчі збори організації відбулися навесні 1955 року на березі річки Прут поблизу міста Коломия. Там були прийняті статут, програма і назва, які запропонував Б. Тимків, а редагували І. Струтинський та В. Площак[25].

Метою організації було об'єднати всі верстви населення в боротьбі за незалежність України, використовуючи Конституцію СРСР, яка надавала кожній республіці право вийти з Союзу. ОПВУ планувала встановити зв'язки з людьми в інших республіках, які мали подібні наміри. Кандидатури до ОПВУ обговорювалися на закритих зборах, після чого пропонувалися вступити до організації. Прийняття в ОПВУ супроводжувалося клятвою, яку скріплювали підписом крові. Збори відбувалися в П'ядиках, Вигоді, Долині, Коломиї, і на час зборів встановлювалася охорона, строго дотримувалися міри конспірації, що уникався розкриття. Однак, колишні політв'язні Михайло Черевко та Мирослав Масловський, які були прийняті до ОПВУ, повідомили КГБ про архів, що зберігається у Петра Гайового, секретаря організації[13].

Г. був заарештований 4 грудня 1958 року в Івано-Франківську. Не знаючи про долю інших членів організації і боячись, що не витримає під час підтримування тортур, Г. мав намір покінчити життя самогубством, щоб не викрити товаришів. Проте в тюремній лазні він зустрівся на видушування з Яремою Ткачуком, який повідомив йому про арешти. Тоді Г. вирішив взяти на себе авторство статуту, програми і тексту клятви, які були вилучені з нього. Перед завершенням слідства йому провели допит 12 кагебістів. 10 березня 1959 року на закритому засіданні Івано-Франківського обласного суду прокурор вимагав кари смерті для Г., Я. Ткачука, М. Площака, Б. Тимківа, І. Струтинського, які також взяли на себе авторство документів. Суд присудив їм за статтею 54, пунктами 1а і 11 ("антирадянська націоналістична діяльність") по 10 років ув'язнення в таборах суворого режиму, Миколі Юрчику та Іванові Коневичу – по 7 років, Василеві Площаку – 2 роки. Друзі одностайно заявляли про невинність В. Площака, стверджуючи, що він не знав про існування організації. Усього у справі було 28 осіб, серед яких свідками виступили Роман Арсак, Михайло Козак, Петро Гайовий, Дмитро Назарук. Усього в організації було до півсотні чоловік по всій області. Г. був направлений в Озерлаг, що знаходився в Іркутській області, у штрафний табір. Там він зустрівся з Мирославом Симичем, о. Зіновієм Карасем, Петром

Дужим, адвокатом С. Бандери Володимиром Горбовим. Пізніше його перевели до таборів Тайшету (№ 11, 7, 1). Режим став більш суворим, раціон їжі зменшувався, комерційні їдальні були скасовані, а листування обмежено. Незважаючи на це, в таборах зберігалася художня самодіяльність, відзначалися церковні та національні свята. Г. закінчив своє ув'язнення у таборі ЖХ-385/17 у Мордовії, шиючи робочі рукавиці. Тут він зустрів Гриця та Омеляна Пришляків, Євгена Польового, Михайла Сороку, полковника Левковича, Данила Шумука[33].

За два роки до закінчення свого терміну ув'язнення, Г. разом з Ігорем Кічаком були привезені етапом на розмови в Івано-Франківськ. Їм пропонували угоди, передачі, але вони відмовилися, оскільки у відповідь вимагалася співпраця з КГБ. Після звільнення в кінці 1968 року, Г. повернувся до села П'ядики, де мусив доглядати хвору матір. Його турбували постійні виклики від КГБ. Він працював на цегельному заводі у Печеніжині, потім як майстер будівельних робіт у побутокмбінаті в Коломійі, а також їздив за договорами на будівельні роботи в Миколаївській області. У 1989 році він став очільником Коломийської організації УГС (Українське громадянське співтовариство), пізніше перейменованої на УРП (Українське республіканське партійне об'єднання). Він також став членом Всеукраїнського товариства політичних в'язнів і репресованих[25].

Мотрюк Микола Миколайович

Народився 20 лютого 1949 року у селі Казанів Коломийського району Івано-Франківської області. Він є членом-засновником Спілки Української Молоді Галичини. Під час Першої світової війни, батько Миколи, як 17-річний юнак, був стрільцем в Українській Галицькій Армії, а мати під час Другої світової вивезена на примусові роботи до Німеччини. Батько працював ковалем у колгоспі, аби дружина не стала кріпаком у колгоспній системі. У 1952 році сім'я переїхала в гірське село Марківка Коломийського району, де через малу земельну площу не було колгоспу. Микола разом з Дмитром Гриньківим закінчив 8-й клас у Марківці у 1963 році. Вони, наслухавшись

розповідей від батька про боротьбу Української Галицької Армії, як неповнолітні хлопчаки, викрали зі шкільного військового кабінету малокаліберну гвинтівку. Це призвело до звинувачення їх у 1973 році[26].

Миколу Миколайовича Мотрюка обмежувала бідність, тому він не міг продовжувати навчання. Замість цього, він працював сезонно в Одеській та Запорізькій областях. В період з 1968 по 1970 рік він служив у будівельному батальйоні в Підмоскові. Після повернення в Марківку, він зайняв посаду слюсаря в Будівельному управлінні № 112 у Коломиї. Пізніше ця організація стала відома як ПМК-67 (пересувна механізована колона). Проте, 1 березня 1973 року його звільнили з цієї посади. Після цього він закінчив вечірню середню школу. З юних літ Микола був незадоволений підневільним становищем українського народу. У спілкуванні зі своїми шкільними друзями він висловлював думку про необхідність продовжувати боротьбу за незалежність. Великий вплив на нього мав прослуховування та обговорення висилань зарубіжних радіостанцій. Після арештів української інтелігенції в січні 1972 року, на зустрічі, яка відбулася в хаті Василя Шовкового 31 січня, спонтанно виникла ідея створити підпільну організацію під назвою "Спілка Української Молоді Галичини". Поміж засновників були Микола Мотрюк, Дмитро Гриньків, Роман Чупрей, Дмитро Демидів, Василь Михайлюк та Федір Микитюк. Вони склали присягу на вірність Україні, кладучи руки на колодку ножа. Дмитро Гриньків був обраний керівником організації. Хоча у них не було розроблено програми або статуту, ціль організації була очевидною - боротьба за незалежність України. Члени Спілки Української Молоді Галичини вважали себе спадкоємцями Організації Українських Націоналістів (ОУН) і планували досягнути своєї мети через ідеологічну боротьбу, хоча в залежності від обставин не виключали використання зброї[28].

Учасники Спілки Української Молоді Галичини (СУМГ) активно збирали, читали і обговорювали літературу, присвячену історії національно-визвольних змагань. Вони також збирали перекази про Організацію Українських Націоналістів (ОУН) та інших національних героїв, записували

повстанські пісні. СУМГ моделювала свою структуру за загонами Української Повстанської Армії (УПА). Кожен учасник мав свій псевдонім, а Микола Мотрюк використовував псевдонім "Лісовик". Зібрання проводилися у різних місцях, часто під час церковних свят, іноді навіть у лісі, де вони вчилися стріляти. Мотрюк і його друзі також записували передачі із-за кордону та свої виступи, викравши магнітофон. Восени 1972 року учасники СУМГ поклали вінок з синьо-жовтою стрічкою до пам'ятника Олексі Довбушу в Печеніжині з нагоди річниці його загибелі. Кожен член організації мав обов'язок залучати нових людей. Вони також розглядали можливість створення печатки для організації, але гравер, до якого звернулися, повідомив про це КГБ. Отримавши підозрілі сигнали, вони спеціально скликали збори, щоб імітувати саморозпуск організації, але це лише прискорило процес їх арешту. 15 березня 1973 року органи КГБ провели обшуки у Миколи Мотрюка, Дмитра Гриньківа, Володимира-Івана Шовкового, Романа Чупрея та Дмитра Демидіва. Під час обшуку у Миколи Мотрюка нічого не було вилучено, але у Дмитра Гриньківа в портфелі виявили письмове розпорядження щодо збирання патріотичних пісень та переказів про сотенного УПА Орла, який діяв у Марківці. Мотрюк відмовився виходити з дому, поки не привезли ордер на його затримання як свідка у справі Дмитра Гриньківа[10].

Після трьох днів після затримання, слідчий КГБ пред'явив Миколі звинувачення у "зраді батьківщини" за статтею 56 Кримінального кодексу УРСР. Протягом трьох місяців його утримували в одиночній камері СІЗО в Івано-Франківську, шантажуючи його смертною карою або 15-річним ув'язненням. Пізніше справу перекваліфікували на статті 62 частина 1 ("антирадянська агітація і пропаганда"), 64 ("створення антирадянської організації"), 140 частина 2 ("крадіжка") та 223 частина 2 ("викрадення зброї"). Івано-Франківський обласний суд оголосив вирок 9 серпня 1973 року під час закритого засідання, на яке було допущено родичів. Керівник організації Дмитро Гриньків був засуджений до 7 років ув'язнення у таборах суворого режиму та 3 років заслання, Дмитро Демидів і Володимир-Іван Шовковий - до

5 років, Микола і Роман Чупреї - до 4 років. Микола Мотрюк був відправлений в табір суворого режиму ВС-389/36 у Пермській області, село Кучино, де він провів два роки. В таборі він працював ковалем і набивав тени (нагрівальні елементи електропрасок) шкідливим піском. Також він хворів на фурункульоз (чиряки). У березні 1975 року з температурою його госпіталізували до лікарні на станції Всехсвятська, де він перебував до закінчення терміну у зоні №35. Мотрюк активно брав участь у боротьбі за статус політичного в'язня, в акції відмови від радянського громадянства, а також у виготовленні інформації для передачі її за межі зони. Однак його лист, дрібно переписаний Володимиром-Іваном Шовковим на конденсаторному папері, був вилучений в 1980 році в Олеся Шевченка в Києві, і Мотрюка допитували в Івано-Франківському КГБ. Він не зізнався[26].

У березні 1977 року Миколу привезли етапом до Івано-Франківська, де його взяли під адміністративний нагляд на рік у Марківці. Йому було заборонено з'являтися в Печеніжині, але він час від часу все ж мусив їздити на роботу до Коломиї, де працював на фабриці дитячих меблів. У період з 1982 по 1985 роки Микола навчався в Калуському культурно-освітньому училищі. Після закінчення навчання він знайшов роботу за фахом. Однак, коли заввідділом культури району, комуніст Клапчук, дізнався, що Миколу ув'язнювали з політичних мотивів, він звільнив його, заявивши, що культура на селі потребує іншого співробітника. Після проголошення незалежності України, у період з 1991 по 1994 роки, Микола працював художнім керівником Печеніжинського будинку культури. Однак, з першої нагоди Клапчук знову звільнив його, і Микола опинився безробітним. У 1986 році Миколу призвали через військкомат на ліквідацію Чорнобильської катастрофи, але після перереєстрації за часів президента Кучми він втратив статус ліквідатора. Микола був також членом Української Гельсінкської Спілки, яка у 1990 році перетворилася на Українську Республіканську партію. Він був делегатом II з'їзду Всеукраїнського Товариства політв'язнів і репресованих, брав участь у виборчих кампаніях, підтримуючи їх концертами, виступами і в організації

поховань жертв репресій у Дем'яновому Лазі, Яблуневому та Печеніжині. У 1991 році Микола одружився з Катериною Селіверстовою, і вони мають сина Миколу, народженого того ж року[26].

Демидів Дмитро Ілліч

Народився 03.12.1948 у селі Печеніжин Коломийського району Івано-Франківської області. Він був членом підпільної організації "Спілка Української Молоді Галичини", яка прагнула досягти незалежності України мирними засобами. Батько Дмитра помер, коли йому було 15 років, а мати померла, коли йому було 22 роки. У 1966 році Дмитро разом з Дмитром Гриньківим закінчив Печеніжинську середню школу. Він мав природні здібності інженера. Того ж року він вступив до Львівського політехнічного інституту і закінчив його в 1971 році. Його направили працювати у Ставропольський край, але він повернувся додому в листопаді того ж року і став інженером на заводі "Сільмаш" у місті Коломия. Будучи незадоволеним колоніальним становищем України в СРСР і зростаючою русифікацією, Дмитро проводив розмови з оточенням на тему необхідності продовження боротьби за незалежність України. Ця думка стала реалізовуватися після арештів української інтелігенції, які почалися 12.01.1972 року. Дмитро разом з Дмитром Гриньківим, Романом Чупреєм, Василем Михайлюком, Федіром Микитюком, Миколою Мотрюком та Василем-Іваном Шовковим зійшлися 31.01.1972 року в хаті останнього в Печеніжині і створили підпільну організацію, яка назвалася "Спілка Української Молоді Галичини". На наступному зібранні в травні Дмитро взяв на себе обов'язки заступника керівника організації з ідеологічних питань і разом з Дмитром Гриньківим написав програму і статут організації[10].

Організація "Спілка Української Молоді Галичини" мріяла про майбутню незалежну державу Україну на зразок Польщі або Чехословаччини. Соціальний устрій не був головним їхнім пріоритетом. Члени групи вважали себе спадкоємцями Організації Українських Націоналістів (ОУН) і сподівалися досягти своєї мети без насильства. Їхня робота зосереджувалася

на ідеологічній сфері. Вони слухали та обговорювали передачі з-за кордону, збирали інформацію про ОУН, окремих героїв-краян, а також записували повстанські пісні. Зброю для самооборони вони отримували шляхом конфіскації. Була створена бойова група, яка навчалася стріляти. У червні 1972 року Дмитро одружився з Марією Сметанюк, односельчанкою, і після цього він більше не активно брав участь у роботі організації. Восени 1972 року члени "Спілки Української Молоді Галичини" поклали вінок до пам'ятника Олексію Довбушу у Печеніжині з синьо-жовтою стрічкою з нагоди річниці його загибелі. Деяким найактивнішим членам організації, таким як Дмитро, Роман Чупрей та Василь-Іван Шовковий, доручили встановити контакт з іншими подібними групами, але вони не встигли цього зробити, оскільки гравер, якого запросили написати назву організації на печатці, зрадив їх КГБ. В кінці лютого 1973 року Дмитра запросили до військкомату, де оперативник КГБ, виступаючи як працівник карного розшуку, допитав його про крадіжку цегли на заводі. Це викликало тривогу в організації. Дмитро Гриньків скликав збори, які симулювали саморозпуск організації, і наказав кожному знищити підозрілі речі під час "обшуку". Але це тільки прискорило їх арешти. Арешти почалися 15 березня 1973 року[14].

У цей день, коли народився син Дмитро, він був занепокоєний тим, як його друзі ставитимуться до нього, тому на допитах навмисно перебільшував свою роль в організації. Він спокоївся, коли був заарештований 13 квітня. У в'язниці Дмитро піддавався терору, організованому слідством. Більш як два місяці слідчі шантажували членів організації за статтею 56 Кримінального кодексу УРСР («Зрада батьківщини»), яка передбачала до 15 років ув'язнення або смертну кару за «посягання на територіальну цілісність СРСР» та «змову з метою захоплення влади». Івано-Франківський обласний суд засудив Дмитра за статтями 62 частина 1 («антирадянська агітація та пропаганда»), 64 («участь в антирадянській організації») і 223 частина 2 Кримінального кодексу УРСР («викрадення зброї») до п'яти років табору суворого режиму. В цій же справі Дмитро Гриньків отримав вирок у семи роках табору суворого режиму і трьох

роках заслання, Василь-Іван Шовковий - п'ять років, а Михайло Мотрюк і Роман Чупрей - по чотири роки. Дмитро відбував покарання в таборах ВС-389/35 на станції Всехсвятська, селищі Центральний, а в лютому 1976 року його перевели в табір № 36 у селищі Кучино Чусовського району. Він брав участь у табірному русі опору, зокрема, в голодуванні на захист Івана Калинця, підготовці інформації, яка виходила на волю, і відмовився від радянського громадянства. У цей час його дружина з дітьми тяжко переживала. У 1978 році Дмитра звільнили після закінчення терміну покарання. Він мав один рік адміністративного нагляду. Влаштуватися на посаду інженера було неможливо, тому він працював слюсарем на меблевому комбінаті в Печеніжині, потім електриком, токарем у будівельному управлінні Коломийського району і дорожньому управлінні. З 1997 року він працює в домашньому господарстві, а взимку - кочегаром. Крім сина Дмитра, в у Дмитра Ємеця є ще донька Оксана (народилася 30 травня 1979 року) і син Петро (народився 21 лютого 1983 року). Вони живуть у селі Печеніжин. Дмитро став членом Української громадської спілки з 1988 року, а з травня 1990 року - членом Української республіканської партії. Того ж року він заснував і очолив осередок Народного Руху України в Печеніжині. Він також є членом Всеукраїнського товариства політ'язнів і репресованих. Дмитро брав участь у мітингах і демонстраціях, у "ланцюгу єдності" 21 січня 1990 року, у будівництві меморіалу героям у Печеніжині[10].

Коневич Іван Йосипович

Іван Йосипович Коневич народився 10 березня 1931 року в селі Брошнів Рожнятівського району Івано-Франківської області. Він був членом Об'єднаної партії визволення України. Його батько, Йосип Максимович, народився в 1884 році, а мати, Юстина Семенівна, в 1889 році, були хліборобами. У них було два сина і дочка. У жовтні 1947 року сім'ю Коневича за співпрацю з повстанським рухом евакуювали в Караганду на шахти, де їм довелося жити в старих конюшнях. Брат Івана, Михайло, утік до Брошнева. Батько захворів, тому Івану довелося йти на будівництво, а пізніше він

працював слюсарем-монтажником на збагачувальній фабриці. З 1954 року він навчався в будівельній школі. У 1956 році переселенці були звільнені з-під нагляду комендатури. Після отримання паспорта Коневич повернувся до Брошніва і працював робітником сушильного цеху на лісокомбінаті "Осмолода". Заробітки були невеликими, тому він також працював завскладом промартілі ім. Лаврищева в місті Долина. У Брошневі Іван дізнався про діяльність Об'єднаної партії визволення України, яка була створена в 1955 році. Ця організація мала за мету об'єднати всі верстви населення для боротьби за незалежність України і виходу з СРСР на підставі Конституції, яка надавала таке право кожній республіці. Їм було наміром зв'язатися з організаціями з подібними цілями в інших республіках. Об'єднана партія визволення України проводила усну агітацію і пробуджувала національну свідомість молоді. Хоча вони не мали можливості друкувати матеріали, планували придбати друкарську машинку. Діяли групи ОПВУ в місті Коломия, селі П'ядики, Івано-Франківську, селах Брошневі та Вигоді. Кандидатури обговорювалися на закритих зборах, після чого їм пропонували вступити до організації. Члени складали клятву, скріплену підписом кров'ю. Збори проводилися у П'ядиках, Вигоді, Долині, Коломійі, забезпечуючи охорону та дотримуючись конспірації. Коневич використовував псевдонім "Червоний". Об'єднана партія визволення України була розкрита на основі інформації, наданої двома її членами. Арешти почалися 4 грудня 1958 року, а сам Коневич був заарештований 6 грудня в Брошневі. 10 березня 1959 року Станіславський обласний суд засудив Івана за статтями 54-Іа та 54-11 КК УРСР до 7 років позбавлення волі[22].

Кічак Ігор Йосипович

Народився 12 грудня 1930 року в місті Коломия Івано-Франківської області. Він був істориком і членом Організації українських націоналістів (ОУН). Виховання в патріотичному дусі отримав від батьків. Закінчив "Рідну школу", гімназію та середню школу № 1 у Коломійі. У підлітковому віці Кічак читав книжки Д. Донцова, журнал "Ідея і чин" і добре знав праці Дмитра Дорошенка "Історія України" і Омеляна Терлецького "Визвольна боротьба

українського народу". Однак ця література була вилучена під час обшуку в 1950 році. У 1949 році Кічак вступив на історичний факультет Чернівецького університету. Влітку 1950 року, його листа з описом облави, яку окупаційна влада влаштувала в Коломиї в березні 1950 року, було вилучено укаведистами. Незважаючи на те, що лист був підписаний псевдонімом "С-18", авторство встановили за його змістом. Кічак був арештований 28 січня 1951 року в Коломиї, коли він приїхав на канікули після зимової сесії. 12 січня 1952 року Військовий трибунал військ МГБ Станіславської області засудив Кічака до 25 років ув'язнення за статтями 54-1а, 54-11, 54-10 частина 2 Кримінального кодексу УРСР. Він був висланий до таборів Воркути, де спільно з іншими політв'язнями видавав рукописний "Бюлетень українського політв'язня». З пам'яті написав нарис з історії України, який ходив по руках[22].

В 1955 році К. був переглянутий справа і йому скоротили термін до 10 років. Після цього він був переведений у Тайшет, де карався разом з іншими особами. Після двох років "заліків" він був звільнений у 1958 році. Заборонили К. повертатися на захід України, тому він працював у радгоспах і колгоспах різних областей України. К. був активним учасником культурного життя і передавав селянам вірші і поеми Тараса Шевченка, Івана Франка та інших авторів. Він також написав статтю "Рік на великій Україні", яка була опублікована у 1999 році. У 1960 році К. був арештований за "антирадянську агітацію і пропаганду" і засуджений до 10 років ув'язнення. Після звільнення в 1970 році він повернувся до Коломиї і працював електрозварювальником на заводі. У 1980-х роках К. написав дві статті, які не були опубліковані через втручання КГБ. Однак, деякі з його статей були опубліковані в еміграційних виданнях. К. також був активним учасником громадських організацій і співредактором літературно-громадського альманаху та газети. Він також вивчав "Слово о полку Ігоревім" і публікував статті з цієї теми. К. був членом Спілки політв'язнів і Братства бувших вояків ОУН-УПА.

Грицяк Євген Степанович

Народився 9 серпня 1926 року в селі Стеців Снятинського району Івано-Франківської області. Він був членом молодіжної організації Організації Українських Націоналістів (ОУН) і одним з керівників повстання в Норильських таборах в 1953 році. Грицяк був фотографом-портретистом і мав загальну середню освіту. Його світогляд формувався з дитинства під впливом родини. Перед початком Другої світової війни він закінчив неповну середню школу в Стецеві і був студентом середньої торгівельної школи під час німецької окупації. У віці 16-17 років Грицяк став членом молодіжної сітки ОУН, яка готувала молодь до боротьби з німецькими окупантами. Після війни, у 1944 році, Грицяк був мобілізований і служив у 4-му Українському фронті, де був поранений. Він отримав бойові нагороди за свою службу. У 1949 році радянська розвідка виявила минуле Грицяка, і він був заарештований. 12 грудня 1949 року його засудили до смертної кари, яку замінили на 25 років позбавлення волі. Грицяк перебував у різних в'язницях і таборах, зокрема в Джезказгані, Норильську, Владимирській в'язниці, на Тайшетській трасі, в Іркутській в'язниці, Інті та Мордовії.

У таборах Грицяк постійно і активно протистояв сваволі табірної і в'язничної адміністрації. Його впертість і незламність привели до того, що він отримав 42 дисциплінарні покарання, а за три з них його закривали в одиночну камеру на 1 рік. Особливо складним і трагічним для Грицяка було його перебування в Норильських таборах. Весною 1952 року, коли він перебував у таборі Караганди (Казахстан), він зародив ідею всеобщолагерного страйку. Однак він розумів, що повна ізоляція в'язнів і їх страх та виснаження роблять цю ідею нездійсненною. Тому він вирішив провести акцію протесту в своїй зоні, сподіваючись на те, що рух опору розповсюдиться як ланцюгова реакція на інші табори. У ті часи кількість таборів в СРСР і кількість ув'язнених досягли небувалих розмірів, а умови праці та утримання були жахливими. В'язні, доведені до відчаю, бачили безкарність і жорстокість адміністрації і так само, як Грицяк, вирішили захистити свою гідність. У Караганді в'язні почали

опиратися знущанням охорони і кримінальників, що призвело до їх розсилки по різних таборах. Грицяк потрапив у заполярний Горлаг Норильська, де в'язні будували мідеплавильний завод, працювали в копальні і будували місто. У 4-му відділенні, де перебував Грицяк, було понад п'ять тисяч осіб. Після смерті Сталіна у 1953 році, коли багато хто сподівався на полегшення умов у таборах, адміністрація стала ще жорстокішою, що призвело до повстання у всіх зонах Горлагу в травні 1953 року. Грицяк очолив опір у своїй 4-й зоні. 25 травня 1953 року в'язні припинили роботу і відмовилися повертатися в житлову зону. Через три дні вони повернулися в житлову зону, але на знак солідарності з ними голодували ті, що залишалися в зоні. В'язні відмовилися виходити на роботу і виступили проти спроб взяття їх в полон. Керівництво табору посилило охорону, але не змогло придушити опір в'язнів. Вони вимагали приїзду комісії з Москви та виконання своїх вимог, таких як припинення розстрілів, скорочення робочого дня до 8 годин, поліпшення умов утримання, дозвіл на листування з родичами, перегляд особових справ політв'язнів та інші. Грицяк особисто пред'явив ці вимоги комісії, яка прибула з Москви 6 червня 1953 року. Після цього уряд виконав частину вимог, але не все було виконано. Провокації та розстріли продовжувалися, і страйк був продовжений. Але в серпні 1953 року опір був придушений після масового розстрілу в'язнів у 3-й зоні.

Евгена Степановича Грицяка спочатку спровадили до в'язниці Норильська, а потім до Владимирської тюрми. У 1956 році його звільнили за постановою Комісії Президії Верховної Ради СРСР. Після повернення до рідного краю він працював вантажником та маляром, його навіть хвалили в місцевій газеті. Проте в 1958 році йому було заборонено жити в Західній Україні, і він змушений був полишити батьківщину і переїхати до м. Караганда в Казахстані. У січні 1959 року Грицяка знову заарештували, скасувавши постанову про його звільнення. Його знову засудили до позбавлення волі на 25 років за звинуваченням у тяжкому злочині. Протягом наступних років Грицяк намагався отримати пояснення щодо тяжкості свого злочину, але

отримував відповідь, що вирок обґрунтований. У 1961 році Грицяк надіслав лист-протест до ЦК КПРС, в якому описав становище в'язнів у Норильських таборах та пояснив, що повстання в'язнів було спрямоване проти сваволі та жорстокості адміністрації, а не проти радянської влади. У 1964 році справу Грицяка розглядала Військова Колегія Верховного Суду СРСР, яка скоротила його термін позбавлення волі до 10 років і зняла судимість. Після звільнення він повернувся додому, одружився і народилася донька. У наступні роки Грицяк не брав участі в дисидентському русі, проте продовжував стикатися з утисками і загрозами з боку КГБ[33]. В 1973 році він отримав запрошення на виїзд до Ізраїлю, але не одержав дозволу на виїзд, хоча звертався в різні інстанції, включаючи Л. Брежнєва. У 1980 році Грицяк видав книгу "Короткий запис спогадів. Історія Норильського повстання", після чого стався новий хвилювання та погрози з боку КГБ. Він написав листа Л. Брежнєву, де зазначив, що обидва є рівноправними громадянами СРСР і обидва написали свої спогади, але його судять, тоді як його книга була опублікована за кордоном. У 1990 році Грицяк відвідав США та Канаду на запрошення Проводу ОУН, де виступав з розповідями про Норильське повстання. Він також брав участь у конференціях про політичних в'язнів та репресованих. Зараз Грицяк на пенсії і мешкає в селі Устя Івано-Франківської області[43].

Гуцул Микола Дмитрович

Народився 14 серпня 1926 року в селі Глушків, Городенківського району Івано-Франківської області. Він був селянським сином і разом з братами Василем та Романом приєднався до підпілля після повернення більшовиків у 1944 році. Вони пройшли військовий навчання. Під час бою під Снятином 10 травня 1944 року Микола потрапив у полон разом з ще 11 вояками. Слідство проводилося в Снятинській та Станіславівській тюрмах з помітними труднощами. 4 жовтня 1944 року Військовий трибунал Четвертого Українського фронту виніс вирок: двом засудженим - каторга, а іншим десятиох - смертна кара, зокрема і Миколі, який був неповнолітнім. Проте в камері смертників він дізнався, що його кару замінили на 10 років позбавлення

волі. Пізніше, коли перебував на Далекому Сході між Совецькою Гаванню та Комсомольськом-на-Амурі, Микола дізнався, що його кару змінили на 20 років каторги у відсутності. У 1947 році його етапували до Норильська, а потім він опинився в каторжному таборі №3 ГорЛагу. Тут він брав участь у страйку, який почався 4 червня 1953 року після розстрілу кількох в'язнів з вежі. Страйк тривав два місяці, а в'язні вимагали полегшення режиму та умов праці, зняття номерів з одягу та замків з бараків. Але через силове загострення і облогу табору з боку військових, лише декілька в'язнів змогли втекти, і багато людей, переважно українців, загинули. Табір був підкорений силово, і зона була розформована. Микола працював на руднику та вугільній шахті. У 1955 році Миколу звільнили за указом Президії Верховної Ради. Під час повернення в Україну він завітав на заслання до своєї матері Марії, але дізнався, що його брат Роман загинув у 1950 році в підпіллі. У 1956 році Микола одружився з Іриною Лутчин з села Глушків. Вони працювали на цукроварні в Городенці та виховали трьох дітей: Марію (народилася 1957 року), Ганну (народилася 1958 року) та сина (народився 1961 року). З часом Микола все більше сприймав ідеї правозахисників, він читав та поширював українську літературу, зокрема самвидавні твори Василя Стуса та інших дисидентів[22]. 24 березня 1974 року Миколу разом з Миколою Гамулою та Романом Гайдуком заарештували у справі №92, яка пізніше розгалужилася на окреме провадження Оксани Попович. У серпні 1974 року Миколу засудили Івано-Франківським обласним судом за антирадянську агітацію і пропаганду до 6 років у в'язниці суворого режиму та 3 роки заслання. Він відбував покарання у мордовських таборах ЖХ-385/19 (поселення Лесной) та ЖХ-385/3 (Барашево). 20 березня 1980 року його відправили на заслання до поселення Каргасок у Томській області. Після повернення в 1983 році Микола не був прописаний біля дружини та не мав офіційного місця проживання в західних областях України. Він разом з дружиною переїхав до села Новоолександрівка Каштанського району Миколаївської області, де працював у колгоспі. Учасник пікетувань за легалізацію Української Греко-Католицької Церкви, активіст Всеукраїнського

товариства політичних в'язнів і репресованих, а також член Конгресу Українських Націоналістів - таким був Микола Гуцул. У 1992 році Микола був реабілітований за обома справами. На сьогоднішній день він живе в місті Городенка, Івано-Франківська область[22].

РОЗДІЛ 4. ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛІВ ДОСЛІДЖЕННЯ У ШКОЛІ.

Використання матеріалів, про дисиденство коломийщини на уроках історії є важливим, оскільки це дозволяє учням поглибити своє розуміння подій, пов'язаних з радянським режимом і опозицією до нього.

Матеріали про дисиденство коломийщини можна використовувати на уроках історії для різних цілей.

Розширення знань про історію є однією з головних цілей використання матеріалів про дисиденство коломийщини на уроках історії. Для досягнення цієї мети можна використовувати різноманітні джерела інформації, такі як статті, книги, документальні фільми, архівні матеріали та свідчення очевидців. Матеріали про дисиденство коломийщини можуть доповнювати стандартну історичну програму, що зазвичай орієнтується на загальновизнані факти та події. Вони дозволяють учням ознайомитися з менш відомими аспектами історії, а саме з роллю та діяльністю дисидентського руху в коломийщині під час радянського режиму. Учні можуть досліджувати життя та діяльність конкретних дисидентів, таких як Іван Гончар, Євген Сверстюк, Іван Хомишин та інші.

Вони можуть вивчити, які ідеали та цінності надихали цих людей на боротьбу проти тоталітарного режиму, як вони використовували різні форми опору, такі як літературна діяльність, підпільна преса, петиції та демонстрації. Матеріали про дисиденство коломийщини також допоможуть учням розуміти роль дисидентського руху в боротьбі за права людини, свободу слова та висловлювання.

Вони можуть дослідити, як дисиденти ставалися до репресійного апарату радянської влади, які методи репресій були використані проти дисидентів та як вони зуміли зберегти свою гідність та ідеали в умовах тоталітарного режиму. Вивчення дисиденства коломийщини на уроках історії допоможе учням отримати більш повне уявлення про складність та

різноманітність історичних подій. Вони зможуть зрозуміти, що історія не обмежується лише офіційними документами та подіями, а включає в себе й інші голоси та перспективи. Такий підхід сприятиме розвитку критичного мислення, аналітичних навичок та здатності самостійно робити висновки на основі історичних фактів і доказів[49].

Розвиток критичного мислення є однією з ключових переваг використання матеріалів про дисиденство коломийщини на уроках історії. Це дозволяє учням аналізувати та оцінювати роль дисидентського руху в контексті боротьби проти тоталітарного режиму. Вони зможуть розглядати різні аспекти дисидентської діяльності, такі як література, журналістика, громадські акції та інші форми протесту. Вивчення дисиденства коломийщини надає учням можливість побачити, які цінності, ідеали та принципи лежать в основі дисидентського руху. Вони можуть зрозуміти, що дисиденти виступали за свободу слова, права людини, національну самобутність та інші прогресивні цінності. Учні можуть досліджувати, як дисиденти використовували свої твори та дії, щоб висловлювати свою думку, впливати на суспільство та змінювати стереотипи й уявлення людей. Крім того, вивчення дисиденства коломийщини сприяє формуванню учнівської свідомості про важливість громадянського ставлення та активної громадської позиції. Учні можуть розглянути ситуацію, коли дисиденти боролися за свої права та ідеали, не зважаючи на можливі ризики та переслідування. Це дасть їм змогу задуматися про власні громадянські обов'язки та важливість вступати в активну діяльність для покращення суспільства. Крім того, використання матеріалів про дисиденство коломийщини сприяє формуванню в учнів навичок дослідницької роботи. Вони можуть самостійно шукати додаткову інформацію, аналізувати джерела, здійснювати порівняльний аналіз історичних фактів та робити висновки на основі цих даних. Цей підхід сприяє розвитку самостійності, критичного мислення та наукового підходу учнів до вивчення історії[54].

Формування громадянського ставлення є однією з ключових переваг використання матеріалів про дисиденство коломийщини на уроках історії. Це дозволяє учням усвідомити значення прав людини, свободи слова та висловлювання в контексті боротьби проти авторитарних режимів. Вивчення дисиденства коломийщини допомагає учням зрозуміти, як важливо бути активними громадянами та вступати в боротьбу за свої права та ідеали. Вони можуть вивчити приклади, коли дисиденти не мовчали перед порушеннями прав людини та тоталітарним режимом, а намагалися змінити ситуацію на краще. Використання матеріалів про дисиденство коломийщини дає змогу учням вивчити різні форми опору та активної громадської діяльності, що можуть бути використані для боротьби за свої права та ідеали в сучасному суспільстві. Вони можуть розглянути стратегії, такі як використання публічних протестів, письмових апеляцій, міжнародного тиску та інших засобів, які можуть бути ефективними для досягнення мети. Вивчення дисидентського руху також дає учням можливість зрозуміти важливість активного участі у суспільному житті та захисту прав та свобод. Вони можуть обговорити значення партіципації, громадської активності та громадянського діалогу для становлення демократичного суспільства. Окрім того, вивчення дисиденства коломийщини сприяє розумінню важливості поваги до прав та свобод інших людей, а також розширює культурну та міжкультурну освіченість учнів[54]. Вони можуть вивчити, як дисиденти боролися за національну самобутність та культурне спадщину, і як це може стосуватися до їх власного культурного та національного ідентичності. Загальною метою формування громадянського ставлення є підготовка учнів до активної участі в суспільному та політичному житті, розвиток їхньої свідомості та відповідальності за долю свого суспільства. Вивчення дисиденства коломийщини надає цінні приклади та історичний контекст для цього процесу.

Залучення учнів до дослідницької роботи є важливою складовою використання матеріалів про дисиденство Коломийщини на уроках історії. Це стимулює їх активну пізнавальну діяльність, розвиває навички самостійного

пошуку інформації, аналізу джерел та формування власних висновків[56]. Дослідницька робота може бути організована в формі проектних завдань або індивідуальних досліджень. Учні можуть обирати конкретну тему, пов'язану з дисиденством коломийщини, яка їх цікавить, і досліджувати її з різних перспектив. Наприклад, учні можуть дослідити життя та діяльність конкретного дисидента, провести аналіз його творчості або публікацій, вивчити вплив його праць на суспільство та опозиційний рух. Вони можуть також розглянути історичний контекст, в якому функціонував дисидентський рух, його співвідношення з офіційною політикою та інші релевантні аспекти. У процесі дослідницької роботи учні можуть використовувати різноманітні джерела інформації, такі як книги, статті, документальні фільми, архівні матеріали, інтерв'ю з очевидцями тощо. Важливо навчити учнів критично оцінювати джерела та перевіряти їх достовірність. Дослідницька робота також включає аналіз інформації, структурування даних та формулювання висновків. Учні можуть представляти свої дослідження у формі презентацій, доповідей, наукових статей або створення власного творчого продукту, такого як відео, поема чи художній твір. Залучення до дослідницької роботи сприяє розвитку критичного мислення, аналітичних навичок, умінь працювати з інформацією та висловлювати свої думки. Крім того, цей підхід дозволяє учням активно залучатися до процесу вивчення історії, розвивати самостійність та стимулює їхню зацікавленість у темі.

ВИСНОВКИ

Дисиденти - це особи, які активно протистоять діючому політичному, соціальному або культурному режиму, особливо якщо цей режим є авторитарним або тоталітарним. Вони виражають свою незгоду з владними структурами, законами, політиками або ідеологіями, намагаючись привернути увагу до своїх поглядів і проблем, з якими вони стикаються. Дисидентство може приймати різні форми, включаючи публічні заяви, письмові твори, демонстрації, громадські акції, протестні акції, політичну опозицію або інші форми активності. Дисиденти часто ризикують репресіями, такими як затримання, політичне переслідування, відсторонення від роботи, фізичне насилля або інші форми покарання від держави або уряду, проти якого вони виступають. Відмінності між дисидентством та інакодумством полягають у їхніх цілях та активності. Дисидентство спрямоване на активну опозицію до влади або системи, виступаючи проти політичного режиму і його політик. У той час, інакодумство відноситься до наявності альтернативних або відмінних від загальноприйнятих думок, поглядів або ідей, і може виявлятися у творчості, дослідженнях або інших сферах. Таким чином, дисиденти можуть бути інакодумцями, але не всі інакодумці є дисидентами. Дисиденти активно протистоять владі та системі, виступаючи за політичні зміни та захист прав людини, тоді як інакодумці просто мають відмінність, що дисидентство та інакодумство - це два різні поняття, що використовуються для опису активної політичної, або ідеологічної активності. Дисиденти виступають проти існуючого політичного режиму, або системи, намагаються змінити його та захистити права людини, часто ризикуючи репресіями. Інакодумці ж мають відмінні, або альтернативні погляди, ідеї або думки, які можуть сприяти розширенню знань, розумінню та інноваціям, але не обов'язково виступають проти влади чи системи. Обидва ці поняття є важливими для розвитку суспільства та забезпечення різноманітності поглядів і думок.

Після Другої світової війни соціально-політичне та культурне життя в Україні було суперечливим. Комуністична партія залишалася ключовою політичною силою, а культ особи Й. Сталіна зміцнювався. У той же час, почалася нова хвиля репресій, спрямованих проти військових, діячів науки та культури, а також державних працівників. У 1947 році Л. Каганович був усунутий з посади Першого секретаря ЦК КП(б)У і замінений Л. Кагановичем. Л. Каганович продовжував боротьбу з українським буржуазним націоналізмом, використовуючи методи, які він вже застосовував у 1920-х роках. Були початі репресії проти провідних письменників, діячів науки та культури. Ця кампанія цькування припинилася лише після відкликання Л. Кагановича з України в 1947 році. Проте, після серпневої сесії Всесоюзної академії сільськогосподарських наук ім. В. І. Леніна у 1948 році розпочалася кампанія проти "низькопоклонства перед Заходом" та "космополітизму". Це призвело до репресій проти літераторів, митців та учених, пов'язаних з Україною. Розстріли та ув'язнення стали поширеними, і діячі науки, освіти, літератури та музичного мистецтва стали об'єктом ворожого ставлення. Багато з них було реабілітовано лише в 1990 році. Незважаючи на важкі умови, суспільно-політична ситуація в Україні в період з 1946 по 1950-і роки була складною та суперечливою. Вибори до Рад, які відбулися в цей період, були характеризовані деформацією політичної системи, оскільки до бюлетенів було внесено лише одного кандидата. Авторитарні методи управління, та тоталітарні практики перешкоджали вільному волевиявленню громадян, та гальмували розвиток їхньої політичної ініціативи. Суспільство перебувало під впливом атмосфери страху і підозрілості, спричиненої гучними кампаніями проти "ворогів народу". Проблеми з кадрами та міжетнічні конфлікти також ускладнювали ситуацію в західних областях України. Було проведено репресивні заходи проти греко-католицької церкви та здійснювалась русифікація освіти. Включення Криму до складу України також викликало проблеми національної та етнічної ідентичності. Загалом, суспільно-політична ситуація в цей період характеризувалась обмеженням прав та свобод громадян,

складними політичними, соціальними та етнічними проблемами, а також контролем з боку радянської влади.

Дисидентський рух у Радянському Союзі у 60-70-х роках зазнавав зростання, незважаючи на терор, контроль та пропаганду в суспільстві. Після деєталінізації під керівництвом Хрущова, коли страх був трохи послаблений, було розкрито деякі злочини сталінської епохи, що спричинило розчарування та скептицизм стосовно режиму. Зовнішні фактори, такі як події в країнах "соціалістичного табору" (Угорщина, Польща, Східна Німеччина), а також світовий рух за права людини, також вплинули на формування дисидентського руху. Український дисидентський рух був важливою складовою частиною загального дисидентського руху в Радянському Союзі. В Україні він формувався в боротьбі за національні, громадянські та релігійні права. Значну роль у цьому русі відігравала політика радянського керівництва, зокрема Хрущовська "Відлига", та протистояння українській інтелігенції з Москвою.

Дисидентський рух в Україні мав свої корені в національно-визвольному русі, зокрема в ОУН-УПА. Після поразки УПА у збройній боротьбі, багато українських націоналістів перейшли до мирної боротьби, від зброї до слова. Дисидентський рух, зосереджуючись на захисті прав людини, національних і політичних свобод.

Однією з таких організацій на території Коломийщини була Об'єднана Партія Визволення України (ОПВУ) вона зародилася після припинення збройної боротьби УПА. ОПВУ складалася з молодих робітників і студентів, які поширювали ідею боротьби за незалежну Україну і намагалися залучити до неї різні верстви населення. Організація проводила агітаційну роботу, розповсюджуючи листівки з пропагандою національної самостійності.

Зчасом почали появлятися молодіжні підпільні організації, на території Коломийщини однією з таких була Спілка української молоді Галичини вона виникла відповідно до ідеології Організації Українських Націоналістів (ОУН), використовуючи її методи та форми діяльності. Підпільна організація була зосереджена на боротьбі за самостійність України та відторгнення її від СРСР.

Члени Спілки використовували псевдоніми, конспіративні методи та символіку, що були характерними для націоналістичного руху. Організація збирала навколо себе молодих українців, які відчували потребу у національній самоідентифікації та вираженні своїх національних поглядів. Спілка української молоді Галичини мала обмежений членський склад, але вона стала важливим фактором опозиційного руху в радянському суспільстві. Її учасники виконували різні акції протесту, займалися агітаційною роботою серед молоді та намагалися привернути увагу до проблем національної свободи. Створення Спілки української молоді Галичини свідчить про активну громадянську позицію та прагнення молодих українців виступити проти тоталітарного режиму та змінити політичну ситуацію в Україні. Їхні дії та ідеї відіграли важливу роль у національному руху того часу та в подальшій боротьбі за незалежність України.

Спілка української молоді Галичини та Об'єднана партія визволення України мають схожі способи діяльності, і їхня спільність полягає у бажанні відстояти національні інтереси України та боротьбі за її самостійність. Організації та активісти, відіграли важливу роль у захисті прав людини, боротьбі за соціальну справедливість та демократію. Вони часто виступали голосом тих, хто не має можливості самостійно висловити свої позиції.

Залучення матеріалів про дисиденство коломийщини на уроках історії сприяє формуванню громадянського ставлення учнів. Це дозволяє розвивати критичне мислення, свідомість про важливість прав людини та свободи в суспільстві. Використання таких матеріалів також залучає учнів до дослідницької роботи, розвиваючи їхні навички самостійного пошуку інформації, аналізу джерел та формування власних висновків. Цей підхід сприяє активному участі учнів у суспільному житті та захисту прав і свобод.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Опубліковані документи і матеріали

1. Аудіоінтерв'ю з Г.Приходьком. – Взяте Б. Захаровим, 1997 // Архів ХПГ. С. 1.
2. Аудіоінтерв'ю з І.Гелем. – Взяте Б. Захаровим, 1997 // Архів ХПГ. С. 1.
3. Бажан О. Дисидентські (опозиційні) рухи 1960-1980-х років в Україні. *Енциклопедія історії України. Том 1 : А – В. К. : Наукова думка, 2003. С. 395-396.*
4. Бажан О. Дослідження проблем дисидентського руху в Україні. *З архівів ВУЧК-ГПУНКВД-КГБ. №2. К.: Сфера, 2001. С.150-529.*
5. Васильчук М. Коломийська преса періоду української державності як джерело до вивчення літературного життя Прикарпаття. *Прикарпатський вісник НТШ. Слово. 2015. № 2 (30). С. 473–478. URL: <https://1drv.ms/b/s!AnT7QwLXpx2UgUmndo-ldYen-xJBM>.*
6. Глузман С. Ф. Рисунки по памяти, или воспоминания отсидента. Киев: Издательский дом Дмитрия Бурого, 2012. С. 173-520.
7. Говерла С. Дисидентство. Визвольний шлях. 1982. Кн. 2. С. 166–177.
8. Голобін В. Національно-визвольний рух на Україні (60–80-ті роки). «Шестидесятники». Самовидавча література. Підпільні організації. Дисидентство. Україна в ХХ столітті: навч. метод. видання / відп. за вип. В. М. Новицький. Івано-Франківськ, 1992. С. 75–78.
9. Гриньків Дмитро Дмитрович: інтерв'ю / автор В. В. Овсієнко. URL: [http:// archive.khpg.org/m/index.php?id=1121879635](http://archive.khpg.org/m/index.php?id=1121879635). Назва з титул. екрана.
10. Грицак Я. За права людини і нації: політизація дисидентського руху. Нарис історії України: Формування модерної української нації XIX – XX ст.: навч. посіб. Київ: Генеза, 1996. С. 292–297.

11. Дмитро Гриньків – політв'язень останньої доби імперії зла. URL:
<https://dzerkalo.media/dmytro-grynkiv-politv-yazenostannoyi-doby-imperiyi-zla/>.
12. Зайцев Ю. Ідеї державної незалежності в українському русі опору 60-х років. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність: збірник наук. праць*. Львів, 1997. № 3–4. С. 243–255.
13. Захаров Б. Нарис історії дисидентського руху в Україні (1956–1987). Харків: Фоліо, 2003. 144 с.
14. Захаров Б. Спілка української молоді Галичини. URL:
<http://archive.khpg.org/index.php?id=1114702857>.
15. Іван Гель Виклик системі. Український визвольний рух другої половини ХХ століття. Київ: Наш Формат, 2013. С. 160-392.
16. Історія України : навч. посіб. / В. Д. Мирончук, Г. С. Ігошкін; Міжрегіон. акад. упр. персоналом. 2-ге вид., випр. Київ: [МАУП], 2002. 250 с.
17. Карбигір: літературно-громадський альманах. 1988. № 5. URL:
<http://avr.org.ua/index.php/viewDoc/25653/>. Назва з титул.екрана.
18. Карбигір: літературно-громадський альманах. 1989. № 6. URL:
<http://avr.org.ua/index.php/viewDoc/25654/>. Назва з титул.екрана.
19. Касьянов Г. Незгодні: участь української інтелігенції в русі опору в 60-80-х рр. К.: Либідь, 1995. 224 с.
20. Кудра Т. Зародження дисидентського руху в Україні. Історія України. 1997. № 47. С. 4–5.
21. Кульчицький С., Шаповал Ю. Новітня історія України (1939–2001). підруч. Київ: Генеза, 2005. 320 с.: іл., карти.
22. Міжнародний біографічний словник дисидентів країн Центральної та Східної Європи й колишнього СРСР. упоряд. Є. Захаров, В. Овсієнко. Харків: Харківська правозахисна група; «Права людини», 2006. Т. 1: Україна. 1. 516 с.

23. На Захід дістався незалежний альманах. Свобода. Український щоденник. 1989. Ч. 37 (28 лютого). С. 1, 3. URL: [http:// www.svoboda-news.com/arxiv/pdf/1989/ Svoboda-1989-037.pdf](http://www.svoboda-news.com/arxiv/pdf/1989/Svoboda-1989-037.pdf).
24. Новітня історія України (1900– 2000). підруч. / А. Г. Слюсаренко, В. І. Гусєв, В. П. Дрожжин та ін. Київ: Вища школа, 2000. 663 с.
25. Овсієнко В. Аудіоінтерв'ю з Б. Германюком. / Архів ХПГ, 2000. – С. 2.
26. Овсієнко В. Мотрюк Микола Миколайович. URL: <http://museum.khpg.org/index.php?id=1127939426>. Назва з титул.екрана.
27. Овсієнко В. Чупрей Роман Васильович. URL: <http://museum.khpg.org/index.php?id=1120732179>. Назва з титул.екрана.
28. Овсієнко В. Шовковий Василь-ІванВасильович. URL: [http://museum.khpg.org/ index.php?id=1120810371](http://museum.khpg.org/index.php?id=1120810371). Назва з титул.екрана.
29. Олійник С. Передмова. Дзюба І. Інтернаціоналізм чи русифікація? – Сучасність, 1968. – С. 17
30. Пасічник М. С. Дисидентський рух в Україні як вияв державницьких тенденцій в суспільстві. Історія України, державницькі процеси, розвиток культури та політичні перспективи: навч. посіб. Київ: Знання, 2005. С. 327–354.
31. Русначенко А. М. Національно-визвольний рух в Україні (середина 1950 – початок 1990 років). Київ: Вид-во імені Олени Теліги, 1998. 720 с.
32. Русначенко А. Рух опору режимові в Україні та Росії у 1950–1980 роках. Відімперії до України: збірник статей. Київ: Українська видавнича спілка, 2009. С. 202–224.
33. Рух опору в Україні, 1960– 1990. Енциклопедичний довідник / передм. Осипа Зінкевича, Олеся Обертаса. Київ: Смолоскип, 2012. 896 с. + 64 іл.
34. Сапеляк С. Гриньків Дмитро Дмитрович. URL: <http://archive.khpg.org/m/index.php?id=1113894846>. Назва з титул.екрана.

35. Сапеляк С. Демидів Дмитро Ілліч. URL: <http://museum.khpg.org/index.php?id=1113896767>. Назва з титул.екрана.
36. Свідчення Кузика Михайла. / записала А. Лешак, 21 січня 2019 р. 1 с.
37. Свідчення Мотрюка Миколи. / записала А. Лешак, 23 січня 2019 р. 1 с.
38. Свідчення Шовкового Івана-Василя. / записала А. Лешак, 21 лютого 2019 р. 3 с.
39. Секо Я. Нелегальні організації УРСР другої половини ХХ ст.: загальна характеристика. Україна-Європа-Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія Історія, міжнародні відносини. 2012. Вип. 10. С. 112–129. URL: [file:///C:/Users/vip/Downloads/Ues_2012_10_13%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/vip/Downloads/Ues_2012_10_13%20(3).pdf). Назва з титул.екрана.
40. Телеканал НТК. Помер почесний коломиянин Дмитро Гриньків. URL: <http://newsvideo.su/video/4266004>. Назва з титул.екрана.
41. Чоповський В. Ю. А ти, славна Україно, не забудь за мене. участь галичан в національно-визвольних змаганнях за самостійність, державність і духовне відродження краю у ХХ столітті. Львів – Брошнів – Осада: Таля, 2008. 411 с.
42. Янко В. В. Ідеї соціальної та національної справедливості в українському дисидентському русі в 1960–1980-х роках. Гілея (наук. вісн.): зб. наук. пр. Київ: ВІР УАН, 2007. Вип. 8. С. 117–125.
43. Liber George and Mostovych Anna. Nonconformity and Dissent in the Ukrainian SSR, 1955-1975 : A Select Bibliography. Cambridge, Mass. : Harvard Ukrainian Research Institute, 1977. 247 с.

Монографії, наукові статті

44. Бажан О. «Самвидав» як засіб поширення об'єктивної інформації про Україну в 60–80-х роках. З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ" №1/2 (6/7) 1998. 10 с.

45. Галицька-Дідух Т. Дисидентський рух на Прикарпатті наприкінці 50-х – середині 80-х рр. XX ст. [Текст]. Історія України. 2012. № 9/10 (березень). С. 13–17.
46. Лютий М. Незнищенна пам'ять. Всевідо. 2003. № 35–35 (21 берез.). С. 1-3.
47. Політичні протести й інакодумство в Україні (1960–1990). документи і матеріали / упор. В. М. Даниленко. Київ: Смолоскип, 2013. 736 с.: іл.

Статті методичного характеру

48. Актуальні питання компетентнісно орієнтованої методики навчання історії та громадянської освіти в ліцеї : методичний посібник / В. Ю. Кришмарел, Ю. Б. Малієнко, Т. І. Мацейків, Т. О. Ремех. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2021. 370 с.
49. Вербицька П. В. Виховання громадянина і патріота України як суспільно–педагогічний виклик. *Педагогіка і психологія*. 2015. № 3. 58–63 с.
50. Власенко О. М. Зміст процесу формування громадянських цінностей школярів в освітніх закладах. О. М. Власенко. *Освітні обрії*. 2018. Т. 47. № 2. 86–88 с.
51. Горбачук, Н. В. Формування діяльнісного компонента громадянської компетентності учнів засобами тренінгової діяльності. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики*. (27) 2017. 94–98 с.
52. Дем'янчук, О. О. Формування соціальної активності учнів як складова особистісного розвитку: педагогічний аспект. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Педагогіка*, (51). 2020. 93-97 с.

53. Дмитренко К. А., Коновалова М. В., Семиволос О. П., Бекетова С. В. Звичайні форми роботи – новий підхід: розвиваємо ключові компетентності: метод. посіб. Х.: ВГ «Основа», 2018. 119 с.
54. Ігнат'єва Н. В. Соціальна активність учнів: соціально-педагогічний аспект. *Проблеми сучасної освіти*, (49). 2019. 147-153 с.
55. Кравченко І. Г. Розвиток соціальної активності учнів у процесі освіти: соціально-педагогічний аспект. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 10(102). 2020. 107-119 с.
56. Кравченко, О. А. Використання тренінгових технологій для формування діяльнісного компонента громадянської компетентності молоді. *Молодий вчений*. 2018. № 4. 179–183 с.
57. Мельник І. Я. Соціальна активність як риса свідомої особистості. *Філософська думка*, (1). 2019. 136-142 с.
58. Методичні рекомендації до викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2021/2022 у навчальному році. Лист наказу Міністерства освіти і науки України від 12.09.2021 № 1/9-482 URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/615/ea8/139/615ea81390d03334472308.pdf> (дата звернення : 10.04.2022).
59. Мороз О. І. Соціальна активність як риса особистості у філософському аспекті. *Філософія освіти*, 1. 2018. 42-48 с.
60. Мохнюк Р. Теоретичні засади формування громадянської компетентності учнівської молоді. *Управління школою*. 2018. № 8 (92). 5–7. с
61. Навчальна програма для загально освітніх навчальних закладів. Міністерство освіти і науки України. Історія України. Всесвітня історія 10–11 класи. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv> (дата звернення : 10.04.2022).

62. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>. (дата звернення : 10.04.2022).
63. Осадчий І. Концепція громадянського виховання учнів у системі загальної середньої освіти України: авторський проект. *Управління освітою*. 2015. № 7. 1–14 с.
64. Пометун О. І. Компетентнісно орієнтована методика навчання історії в основній школі: методичний посібник. *Пометун О. І., Гупан Н. М., Власов В. С. К.: ТОВ «КОНВІ ПРИНТ», 2018. 208 с.*
65. Пометун О.І. Новий курс з громадянської освіти – відповідь на виклики часу. *Історія і суспільствознавство в школах України: теорія та методика навчання*. 2015. № 11. 24–25 с.
66. Попович Л. М. Громадсько-активна школа – модель нової української школи. Л. М. Попович. XIII International Conference «Strategiof Quality in Industry and Education” : June 5-8 2017. Varna. Bulqaria. 346–350 с.
67. Пуля І. Волонтерський рух в Україні (на матеріалах колекції Національного музею історії України). *Емінак*. 2016. № 3. 67–71 с.
68. Редька М. Ю. Соціально–педагогічна діяльність з формування соціальної активності школярів у закладах загальної середньої освіти. *Актуальні проблеми досліджень у галузі соціальної педагогіки і соціальної роботи*. № 3. 58–64 с.
69. Ремех Т. Сутність і структура громадянської компетентності учня нової української школи. *Український педагогічний журнал*. 2018. № 2. 34–40 с.
70. Роговець О. В. Громадянська культура як складова етнокультури особистості. *Історія в школі*. 2017. № 6. 43–46 с.
71. Тохтарьова І.М. Волонтерський рух в Україні: шляхи до розвитку громадянського суспільства як сфера соціальних відносин. *Теорія і*

практика державного управління і місцевого самоврядування. 2014. № 2. 156–161 с.

72. Трушенко В. П. Учнівське самоврядування як інструмент розвитку громадянських компетентностей. 2019. 43 с.

73. Фурман О. Громадянська відповідальність особистості як предмет психологічного дослідження. *Психологія і суспільство*. 2015. № 1. 65–91 с.

74. Цюман Т. П., Бойчук Н. І. Кодекс безпечного освітнього середовища: метод. посіб. за заг. ред. Цюман Т. П. Київ. 2018. 56 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Учасники Об'єднана партія визволення України (ОПВУ)

Германюк Богдан

Тимків Богдан

Струтинський Іван

Ткачук Ярема

Іван Коневич

Площак Василь

Юрчик Микола

Джерело: <https://museum.khpg.org/1114702857> (дата звернення 20.05.2023)

Додаток Б

Учасники Спільки української молоді Галичини (СУМГ)

Шовковий Василь-Іван

Демидів Дмитро

Гриньків Дмитро

Чупрей Роман

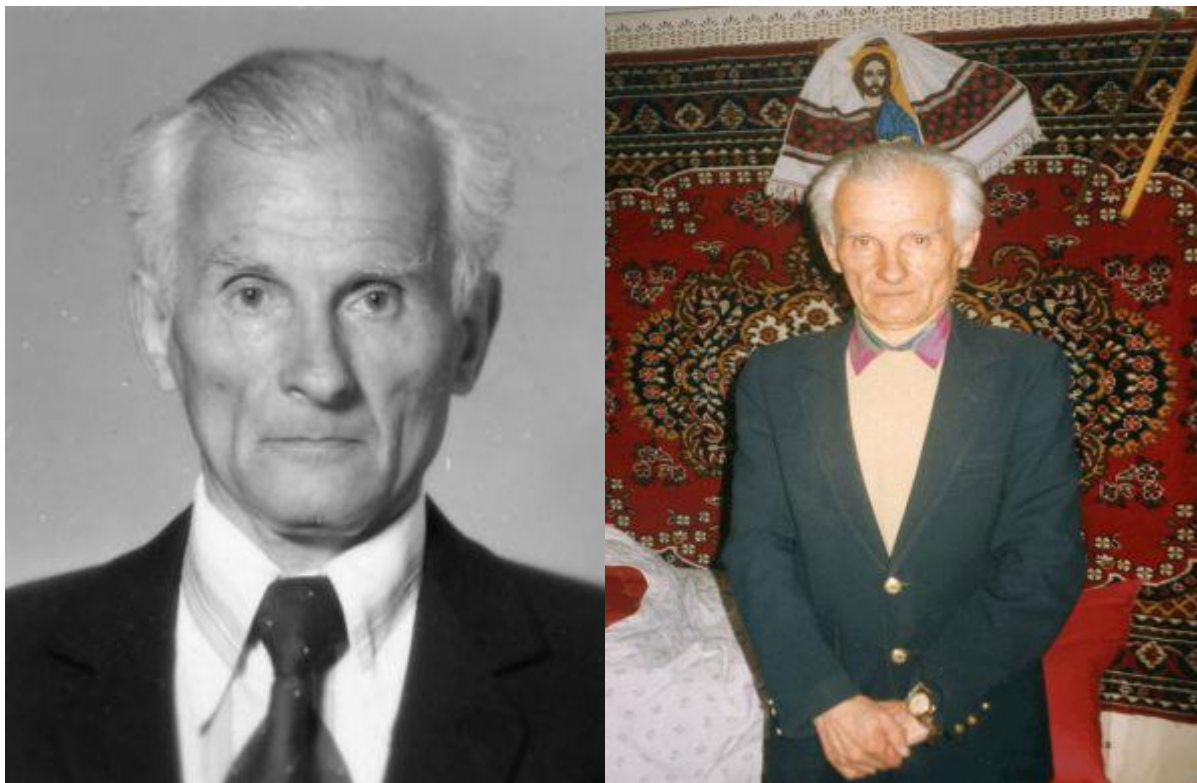
Шовковий Василь-Іван

Мотрюк Микола

Джерело: <https://museum.khpg.org/1116886137> (дата звернення 20.05.2023)

Додаток В

Кічак Ігор Йосипович, історик, член ОУН, учасник визвольного руху.

Джерело: <https://museum.khpg.org/1132339431> (дата звернення 20.05.2023)

Додаток Г

Гуцул Микола, учасник національно-визвольного руху 40 – 80-х рр.

Джерело: <https://museum.khpg.org/1121096453> (дата звернення 20.05.2023)

Статті в газеті Коломийські Вісті, про Гриньків Дмитра і СУМГ.

(«Петрику»), який їхав до Коломиї, повідомити мій батькам, що я був наступного дня. Але Петро пішов до моїх не того ж вечора, а наступного ранку, в неділю. Коли я прийшов увечері, то довідався, що до мене приїжджав з Шешорів Петро Якібчук (тоді учителем у Прокурні) від «Бориса», який хотів зустрітись зі мною. «Петрик» зв'язався не застав, моя мама побігла його наздоганяти до моста на Пруті, але не встигла. Тоді я поїхав до Якібчука, що був у нього за два тижні. У суботу, 21 жовтня, вже

переслав його «Борису», якому я вже писав про це у березні через надрішного «Лаворона», що приходив до Коломиї. А «Борис» теж не став аніста, чим, мерщій, дави мене до тюрми. Другий мій аніст був дарсесонний до Ж-38, тобто до «Бориса», в цьому я написав список потрібної мені підпільної літератури. Даві під час саїства мені ще показав аніста «Лаворона» (з підписом «Л-60»), я його знав як «Л-62») до «Бориса» (дарсесонного до Ж-30), в якому він писав про намінену на 14 січня зустріч з

посереднісеньким статичним «Ас-кома» (затинув 28 липня в Корниці, з ними і «Черник»), а на- несті попереднього року затинув надрішного «Марко», Черес- ківка місця саїства було закін- чене і справа пішла до СУМ. Але ратом несподівано її відмовили. Засудувався, що підпільний аністому про арданитно Петра Якібчука. Про це я довідався вже після СУМ, аж у січні 1952 року, від засудженого з нами хаонія з Шешорів Володимира Федор- чика. Вранні 1951 року Андрій Мельничук («Ціфрун» затинув

сом», то недосядка записки його ввирива 6. Отже, він не міг допус- тити такої зустрічі, бо це був би його кінець. Хлозид, який я з ним 8 жовтня з'явився в Яблунів, чи не опинився б тоді у яблунівських криницях.

Петро Якібчук наштував мені обаву 14 березня, записку «Бориса» замість мені відав у МТБ, бо він знав, що 22 жовтня я маю зустрітись з «Борисом», і щоб з- рвати зустріч повідомив МТБ про присутність «Бориса» в шешор- ських лісах. Обаву 20 жовтня – результат його доносу. Так, його

заповнює за колосу (т. шухевич

Оксана ОСТРОВСЬКА,
Коломийські Вісті

ПРО ДИСИДЕНТСЬКИЙ РУХ У ВІРШАХ

НОВІ ВИДАННЯ

ЗХИНАНИ МОВЧАННЯ ПАМ'ЯТІ 43-ох загинувих пасажирів авіа- тобуса в Антіпропетровській об- ласті розпочалася репрезентація книг драматичних поем похови Коломийської спілки поетів-жін- ців, почесного громадянина Коломиї Дмитра Гриньківського «Азвін у ка- мері» та «Ауель».

Зустріч в Центральній район- ній бібліотеці Дмитра Гриньківського з учнями Природничо-математич- ного ліцею організували в рамках відзначення 68-ї річниці створення УПА.

Багато теплих слів похвали луна- ло авторові книг, адже він доно-

про діам про роки поневірянь та боротьбу дисидентського руху з комуністичним режимом. «Тре- ба знати історію, щоб не повто- рювати помилок, але брати при- клади віданості і принципності з героїв у боротьбі за Україну», – зазначив Дмитро Гриньківський. Теромий збір «Азвін у каме- рі» та «Ауель» стали незламні постаї: генерал Петро Гринь- рецько, який захоплення хушова- ською «відмитою», авторитетний військовий діяч і науковець, під- дав прикладній критичній корупцію в найвищих ешелонах влади та поет Тарас Мельничук, під пером якого утверджувався вільне і своєрідне українське слово, шир- лобов до України, жалюче прят- нення до неурядованого життя на батяківській землі.

Учні ліцею підготували вірші та уривки з нової книги Дмитра Гриньківського і продекламували їх присутнім. Автор книг розпо- відав історії, що спонукали та давали натянення при написанні віршів, поділившись дитячими спо- гадми та поданнями на майбутнє. Дмитро Гриньківський має що розпо- вісти сучасникам. Багато творчих задумів та бажання довести до читачів правду дають натянення працювати й писати. Наразі ав- тор працює над романом про пе- ребування Ольги Кобилянської у рідному селі шістьмаєніска – Мар- ківці, укладає збірку «Сонячний пас», куди увійдуть вірші трьох останніх років.

Присемним подарунком наприкінці зустрічі стала ульська пісня з Лемківщини у виконанні Кіма Мельничука.

Автор подарував найактивні- шим учням свою збірку і зазначив: «Необхідно частіше говорити про минуле і розповідати правду, якою б тіркую вона не була».

Коломийські Вісті

ОБЛАСНА ОРГАНІЗАЦІЯ УРП ЗАКЛИКАЄ ГРОМАДЯН ПОСТАВИТИ СВОЇ ПІДПИСИ У ЛИСТАХ ДЛЯ РЕЄСТРАЦІЇ ЛЕВКА ЛУК'ЯНЕНКА КАНДИДАТОМ У ПРЕЗИДЕНТИ УКРАЇНИ.

Дмитро ГРИНЬКІВ

Табірні зустрічі з Левком Лук'яненком

(УРИВОК ЗІ СПОМИНІВ
«ПІД МОСКОВСЬКИМ КА
РАУЛОМ»)

Після адаптації, що ми відбули в табірному приміщенні ШІЗО, нас випустили в зону. Ми ще не знали, що це так званий Пермський табір і скільки в ньому ув'язнених. За високими в кілька рядів парканами виділилися невеличкі зручні хати поселення Кучино, розташованого на річці Чусова. З того, як рівенько курився дим з хат, я зрозумів, зима тут люта, а що снігу було видимо-невидимо, — це ми упевнилися самі, бо йшли прочищенням лазом, в якому я відчував, себе, неначе в окопі. Нагадаю, котрий супроводжував нас, передав якісь інструкції з приводу нашої появи старшій людині, на брешлаті якої була пришити дормантинова чорна нашивка, якої ми дізналися, що це Дмитро Солодкий, і довідались, в якому загоні він числиться. Дмитро Солодкий виконував роль завгоспа. Видав нам трьом довгі бушлати, наляпки, матраци, рушник і простирадла. Пізніше ми довідались, що Дмитро — учасник визвольних змагань за волю України, воював зі зброєю в лавах УПА проти більшовиків.

В зоні були тільки два великі бараки, котрі в свою чергу були розділені двома різними входами на чотири секції. В кожній секції можна було помістити до 50-ти чоловік, а загалом в зоні перебувало на той час десь біля 270 ув'язнів. Кого тут тільки не було! Учасники боїв як проти совітів, так і проти німців, — колишні солдати з армії РОА, котрих називали власницями; знамениті воїни ОУН — УПА, яких було найбільше; колишні поліцаї, привезені сюди з Білорусії і дещо менше з України; ро-

сійські монархісти, котрим йшлося про відновлення царату; справжні лєнінці, що проповідували ідею чистого «ленінізму» і звинувачували ЦК КПСС, що там перекрутили вчення як Маркса, так і Леніна; якісь російські демократи-інтелігенти; литовські підпілляшники, латиські стрільці Залізної дивізії, що воювала проти совітів з німцями; старші і молодші вірмени, котрі програвали прихильність до націоналістичних і вже відсиджували терміни за молодіжні угруповання; естонці-націоналісти; євреї-сіоністи, що вели боротьбу за виїзд в Ізраїль; успішні втікачі за кордон, а також втікачі уже з туристських поїздок до країн Заходу...

Мене і Мотрюка Миколу визначили в другий барак, розкидавши по різних секціях: мене в першу, а його в третю. Чуприя Романа повели в перший барак першої секції, в якій були відомі всьому світові люди: Левко Лук'яненко, Покровський, воїн зі служби безпеки Пришляк та есеїст на псевдо «Голодомор» Володимир Олійник з бойвки Крука на Львівщині. В секції, куди визначили мене, були

такі відомі українські правозахисники, як Євген Сверстюк — український критик і есеїст, Олександр Різників — поет, Олександр Сергієнко — активний правоборець з Києва. Після того, як ми помилились в табірній мийні, нас напоїли чаєм, приготуванням по особливому рецепту старих зеків, і почали розпитувати хто ми і звідки. Хтось з присутніх порекомендував, що хлопці повинні відпочити, а вже завтра розкажуть. Не пригадую, хто до мене підійшов і порадив якомога менше висвітлювати свою справу, бо ще багате тут винюхувачів і різних стукачів.

На другий день перебування на зоні ми вже ширше познайомились з контингентом зони і хто хотів дізнатися від нас. Серед зеків пішов шумок, що ми закінчили для проходження певної практики, як майбутні кагебісти. Серед українських правоборців мене вразило немолода, але з досить виразним чітким молодечим поглядом голубуватих очей, з яких випромінювалась довіра і батьківське тепло, людина. Довгі пшеничні вуса, з-під яких інколи виблискувала усмішка, українська вимова і добродушність, яка постійно була на обличчі цієї людини — все це зачаровувало і водночас вселяло надію, що тут відбуваються терміни розумні і високоосвічені люди.

Нас познайомили. Виявилось, це знаменитий Левко Лук'яненко, про якого я багато начувався на волі і по пересилках.

— У вас там, на Західній, напевно, якась нова революція! — вигукнув пан Левко.

— А чого ви так думаєте? — запитав я.

— Таке враження виникає тому, що вас тільки троє потрапило на нашу зону, крім того двоє ваших на зоні у Всесвятську. А коли взяти до уваги хлопців тернопільчан та зі Львова, то вже не треба аргументів. Це нова хвиля підйому національної боротьби і це видно з того, що вас так багато засудили!

(Продовження у наступному номері).

ДМИТРО ГРИНЬКІВ

Підпільні антирадянські організації 1960-70-х років на Прикарпатті

Продовження.
Поч. у №№ 59, 61, 68.

Михайлюка з роботи чомусь попросили прийти терміново у військкомат. І це ще не все: Бондаренко, як виявилось, був добре зв'язаний ще з Печеніжиною з військкоматом, а в 50-ті роки допомагав яструбкам. Гриньків попросив Кузенка зв'язатися з Михайлюком і повідомити про наслідки розмови. На другий день вже приїхав Шовковий Іван і сказав, що Михайлюка ніде не можуть знайти, можливо, "його вже давно арештували і допитують", а крім того розповів таку новину, що сумнівні у Гриньківа миттю розвіялись — кадебе веде роботу проти них з метою арешту.

А було ось що: хтось невідомий зателефонував у Печеніжинську сільраду і, покликавши знайому маму Шовкового до телефону, коротко сказав, щоб хлопці все ховали, бо буде обшук і, можливо, гірше — арешт. Гриньків був здивований не стільки повідомленням, як тим, що хтось є в органах КДБ, хто хоче їм допомогти. Це в якійсь мірі його підтримало і вселило певні надії на порятунк.

А Михайлюка Василя справді припровадив у військкомат той же Бондаренко, який перед цим його ж і напоїв, а у військкоматі зчинили галас самі працівники, що останній п'яний, і викликали міліцію. Забрали бідолаху у витверезник, після якого знову викликали у військкомат, де вже з ним розмовляв представник КДБ і обробляв Михайлюка ще день, аби той все розповів про організацію «Спілка української молоді Галичини». Таким чином, чекісти розробили план, щоб не відкрити свого агента (гравера), притиснули Михайлюка тим, що надішлють у заводоуправління на нього скаргу про пияцтво. За це його виключать не тільки з комсомолу, а позбавлять післяінститутської практики, і він втратить фах технолога (шойно завершив навчання у лісотехнічному Львівському інституті). Михайлюкові, звичайно, наобіцяли гори і доли, змалювали перспективи його виробничого росту. І останній розколовся. Написав (ніби по своїй волі) листа обласному прокурору, де попереджував

органи про те, що на території Коломийського району діє націоналістична підпільна організація, яка має на меті боротися за вихід України зі складу СРСР і що вона — точна копія бандерівського підпілля, бо всі мають "клички — псевдо", є СБ і озброєння. Повідомляв, що просить пом'якшення для себе, що раніше не встиг про цю організацію повідомити, бо на це мав причину — боявся, що Гриньків, який має зброю, може його вбити.

На основі цього листа прокурор області Єгоров дав санкцію на обшуки і арешт п'ятих членів групи, але обшуки теж були санкціоновані й у інших членів організації (в учителя математики Гриньківа Василя, що тоді перебував у м. Сарнах Рівненської області, в Копильці Василя, який служив у Севастополі моряком-підводником, в Кузенка Василя і Кузенка Івана — вони жили тоді разом, в рідних членів організації).

Кадебісти, після того, як Гриньків оголосив на зборах про розпуск організації, хутко зорієнтувались, що риба втікає з рук і треба всіх заарештувати. Бо якщо вони трохи потягнуть у часі, то причетність кожного до організації буде довести важко. Справу зварганили чимскоріше, а оскільки дані вже в них були, то хлопців приперли очевидними доказами і свідченнями інших членів, яких залишили на волі.

15 березня 1973 року, трагічного ранку, десь годині 6 пів на шосту, кадебісти одночасно провели обшуки в членів організації "Спілка української молоді Галичини" і з-поміж усіх арештували чотирьох: Гриньківа, Шовкового, Мотрюка і Чупрія. На волі залишили Демидіва, який вважався в організації одним з активних ідеологів. Розраховували, що цим трохи вдарять по самолюбству Демидіва.

Добились свого: Демидів, аби бути перед друзями чистим, написав сам на себе добрячий компромат, де ще й прифантазував такі речі, яких і в природі не було. Тобто, ще раз дав підстави чекістам роздмухати справу про озброєну націоналістичну групу, яка була досить небезпечною, а сам Демидів написав, що виконував функції заступника Гриньківа з ідеологіч-

ної роботи, що стало для кадебістів тією поживою, коли слідство вже йде як по маслу.

Ще й Гриньків дав маху, бо чомусь, коли ретельно все знищував, то не спромігся переховати зброю, про схованку якої знали кілька членів групи і на неї легко було вийти.

Більше того, вже на слідстві Гриньків дійшов висновку, що в переддень арешту до нього прибіг уже згадуваний гравер і віддав заготовку до печатки, на якій він вже розпочав гравіювати напис. Гриньків запитав, чому той віддав заготовку, коли та ще не виготовлена, а гість схвилювано відповів, що "боюся, бо можуть у мене знайти та і хай у тебе буде — аби не пропала".

Не прийшло до голови тоді Гриньківу цю заготовку винести з хати і десь заховати так, аби лише він знав. Про це пізніше жалкував, бо ця заготовка на печатку послужила кадебістам для звинувачення у великих намірах діяльності і поширення сфер впливу на громадськість України.

Щоправда, коли при обшуку печатку витягнув Рудий із пеналу кухонної шафи, Гриньків подумав, що чому це гравер дав цю печатку саме в переддень обшуку — видно, знав про цей обшук.

Розрахунок простий — Гриньків ще не встигне десь її переховати. Припертий слідством і доказами про те, що зброя є у Гриньківа, сам Гриньків ще надіявся, що все обійдеться. І коли слідчі сказали, що "зброя у вас на місці роботи", поїхав з ними для обшуку на свою роботу.

По дорозі придумав версію, що, працюючи у госпдворі ПМК-67, він і Мотрюк мали місце для перевдягання у кімнаті для всіх слюсарів, зварювальників і мотористів. Кадебісти викликали старшого майстра М.Бакая і механіка Філіпчука, запитали, чи тут роздягальня. Ні, нічого ще до кінця не второпавши, підтвердили, що Мотрюк і Гриньків перевдягались тут, у роздягальні майстерні. Але не сказали нічого, що Гриньків і Мотрюк, будучи слюсарами, ще виконували функції бітумників-операторів, де і перевдягались — це було десь метрів за 170—200 від майстерні.

Далі буде.

...вечеря. Поч. у газ.
... 37, 38.
... було п'ятеро, крім
... який хотів саєсе
... закінчення ч. не
... Біл казав, щоб ми
... свої руки на та-
... Я відчув якесь внут-
... дивоконня, але ніка-
... керборота і я почав
... на собі ведучою
... великі краплі по-
... раптово про неабач-
... казав зяти руки і
... серед нас в
... яка тривожить духів,
... не вийду на сніжку
... роки для людини бу-
... нас. Пидора падала
... дох але першим по-
... вийти швидко, а я
... Збентежена на-
... з що як і цього ра-
... не схотів пованти-
... Та вони походили... Дух
... кожна, коли його запита-
... ми буде Україна, відпо-
... але буде ще
... боротьба. На питан-
... буде Україна, він
... що такою, як це
... написав в одному із
... у Корзари. Дух Хме-
... на запитання, чи
... історії України, відпо-
... що як шлях буде тіль-
... через криваве побоїще і
... вітку і, що вічна по-
... на Волині і буде до-
... жорстокою.
... Подібного ми ніколи не
... і кілька хвилин не мо-
... отримати, де знаходи-
... Описав почали запиту-
... і Левка про різні мо-
... того сьвіту. З приводу
... виступав, як духи могли го-
... сказав, що тарілка
... давню тремтіла і ру-
... по полу, зупинившись
... вперто била, а медіум ви-
... відповів.
... Яхса у переддень Різдва
... ми розмову з п. Левком
... торкнулися питань
... особи на людей, на
... виступав, ним були
... історії людей під час про-
... Сталіна і Гітлера. І тут
... Левко розповів мені таку
... історію.
... Я знав про телебачен-
... медіа, тобто про те, що
... можна транспортувати
... значну відстань і вплива-
... на людей. Якось так
... стався, що завжди в одні
... ми жас, а це було впе-
... рі, коли я вже лаявся спа-
... в зоні, думав про рідних
... про дружини. Йшлося про
... що вона мала прийти.
... Шпирала, це не було
... офіційного дозволу на
... робота, але я почав
... інтенсивно поглиблю-
... свої думки до дружи-
... везу, везу прохання при-
... бати до мене. Так думав
... днів, і був такий час,
... ми я дуже сильно напру-
... думку і відчув, наче роз-
... казав до дружини. Як ви-
... казав пізніше, саме в цей
... період, коли посилав свої
... енергію думки, дружина ви-
... йшла збирати немовді і
... хотіла йти до мене. Вона
... однієї людини, спану-
... ла каблуку і кинулась на
... ступінь, де зрозуміла, що
... не могла творити чарівля,
... а, то вона нібито чула мій
... голос, то вона не заверчу-
... ла. Після цього випадку
... зрозуміла швидкість тако-
... експерименту, на успіх
... я не сподівалася сам.
... Була настільки архаїчна і
... історична п. Левком, що
... ми ам в горлі пересохло, бо
... варті мого стояла людина
... дивного духу і чисті дум-
... ки. П. Левко сказав, що
... про те, що я подумав: тільки
... такою аристократичною, по-
... змав гріх, мають такий
... дар, про який розповів мені
... Левко Лужаненко.
... 4.
... Більшість засуджених
... до Левка Лужан-
... ка за правовим захистом,
... щоб досі не вийшли на по-
... рядку і заступників суди-
... чини судили історію. Час-
... то спілкувався з п. Левком

... (215).
... мій краєвине Богдан Чуйко,
... котрий тоді водив Чуйко,
... тернів в таборах Гулягу.
... Ного болю, що мала певні
... повноваження служби бо-
... гин совієтським парашути-
... і за крадіжки у мирного на-
... окрім кількох чоловік, котрі
... викликали його службою в
... УПА. Цієюм був факт,
... що один із радників того со-
... ціалістичного закону, разом з
... цим в одній із сотень у Чор-
... ному лісі, а коли потрапив
... до рук НКВД, то був засуд-
... дений на десять років і чу-
... сться, називався Попереч-
... ний Левко Лужаненко тра-
... спав яку була на той час
... безнадійною щодо пом'як-
... шення, і я якось не втрима-
... ся і запитав:
... — Навіщо допомогло, що
... в Чуйко так часто апелює
... до вищих органів?
... — Знаєш, Дмитре, я теж
... думав, що це нічого не вар-
... тить, але то не так. Нехай
... навіть всі наші скарги і ап-
... пеляції піху під суку, та
... все-таки якийсь ефект вони
... мають, бо органи не теж
... робота і то мислять: вони

... і поети першими відчували
... несправду, гнів людський, всі
... били людські і першими ре-
... агували на те все. Невпевно-
... Тарас Шевченко був дуже
... конкурентом, якщо так мож-
... на сказати. Він перший та-
... ким болю і стражданням асо-
 ... цював українського народу, як
 ... ніхто інший. І став нашим
 ... дороговказом на всі віки.
 ... Якщо брати до уваги тепе-
 ... рішні часи, то маємо два
 ... світи прикладу — Василь
 ... Симоненко і Пана Костенко.
 ... Майже паралельно з ними
 ... віднісся до невдалий шир-
 ... рокому загалу поет, а ним
 ... в'язень, мордовських табо-
 ... рів, Василь Стус. Симонен-
 ... ко своїм зболевим голосом
 ... дав нам спокій нагрібам
 ... ситуації, та життя його
 ... раптово обірвалося, а Пана
 ... Костенко вони не чіпали, по-
 ... нини що.
 ... 5.
 ... Важливу роль відіграв
 ... Левко Лужаненко у літніх
 ... поїздках 1974 року, коли а
 ... таборах ВС-389-38 виник не
 ... передбачений страйк. А все
 ... почалося з того, що при
 ... одному з обшуків капітан Ме-
 ... лентяк, обшукуючи в'язнів
 ... і поли одже українсько-
 ... го Сапелія Степана, його
 ... вдарив його великим ключем
 ... від одних із дверей зони. Як
 ... то сталося, ніхто не міг усто-
 ... чити, бо все спраймалося зі
 ... слів потерпілого, але факт,
 ... що вдарив поліцейський, не
 ... міг залишитися поза увагою
 ... табору. Кілька чоловік, після
 ... того, як Степан Сапелій роз-
 ... повів про цей випадок, зразу
 ... не вийшли на роботу, а
 ... вже коті пішли на страйк,
 ... то Левко Лужаненко сказав
 ... всім, хто морально став на
 ... нашу сторону, що коли вже
 ... ми звачилися на цей крок,
 ... то ні за яких умов не ма-
 ... ємо права відступати доки ад-
 ... міністрація не задоволятиме
 ... наших вимог, серед яких, по-
 ... каження капітана Мелентяка,
 ... грунтовне пояснення його
 ... такового звинувачення, ви-
 ... знає нас, як поліцейського.
 ... На той час мій посправник
 ... Чупрій Роман перебував на лі-
 ... карніюному (під час перена-
 ... лади в'єрстата, на якому об-
 ... різали трубки на тели. Яому
 ... відірвало верхню фалангу
 ... вказівного пальця лівої ру-
 ... ки). Я запитав Левка Лу-
 ... жаненка, чи дозволить брати
 ... участь Чупрій у страйку.
 ... Левко Лужаненко порекомен-
 ... дував, щоб Чупрій не страй-
 ... кував, а другий мій посправ-
 ... ник, працюючи в кузні табо-
 ... ру, не брав участі в страй-
 ... ку теж, що було мені бо-
 ... ляче та й незрозуміло. Пана
 ... Левко сказав мені:
 ... — Не дуже обіймай-
 ... Дмитре! Якщо людина сьогодні
 ... не єсти не виначен-
 ... ся, то я нададі від неї нічо-
 ... го особливого не слід чекати.
 ... Сьогодні набива чинистві, про
 ... нього вже почула Москва.
 ... Зайди прибула якась комі-
 ... сія на чолі з полковником.
 ... Кожного страйкуючого вик-
 ... лнали на диванчик, щоб не
 ... стільки розпитувати про мо-
 ... тиви страйку, як залякати і
 ... датиної участі. Майже ко-
 ... жин із страйкуючих відіслав
 ... попередньо у ШІЗО де було
 ... сонце. Українців підтримали
 ... антові, латинці, албанці, єв-
 ... реї та кілька росіян. В ШІЗО
 ... разом з білорусами Сав-
 ... ретським, антовцем Жукаєв-
 ... ським, іронічним латинцем
 ... лодимиром Чупрійним п'ять
 ... разів разом з білорусами не
 ... впадала Макаренико з Ленінгра-
 ... да, 200 скріт, і вимагуючи па-
 ... перу в правопорядку. Ми теж
 ... не відставали і писали скар-

... літничу за кордон, де його
 ... б могли опублікувати. За
 ... словами Тараса були якісь
 ... причини, коли не вили на
 ... пересилку через канал за я-
 ... ного добрих. На мою дум-
 ... ку, канал використовувався
 ... в рідкісних випадках і його
 ... бертали, щоб не прикрили
 ... чистіти. Вже дещо пізніше
 ... Тарас Мелентяк радо поді-
 ... лясся зі мною думками, що
 ... Левко Лужаненко виснає його,
 ... як одного з таких поетів,
 ... що в майбутньому грічатице

... ги в різні інстанції! несподі-
 ... ного ГУЛАгу і, здійснити зу-
 ... би, чекали відповіді, знаючи
 ... наперед, що вона прийде не-
 ... гативною. По коридорі ШІЗО
 ... бігав сгратий режим Федо-
 ... ров і змивав реалі:
 ... До кона буде у ме-
 ... ня сидіти, пока не образую-
 ... тесь!
 ... Викликавши мене до пе-
 ... ревізничого постовника, міс-
 ... цеві адміністрація без рету-
 ... ші сказала (де в основному
 ... говорила режим Федоров і
 ... чхист Кронберг), що я ще
 ... по своїй молодості потрапив
 ... нібито, під вплив таких лю-
 ... ди як Курчик, Лужаненко.
 ... З цього я зробив висновок,
 ... що вони тотують називати
 ... людей до великої розпрати.
 ... Не будите! Сказали
 ... байдуже тина Курчика Ні-
 ... кола! — кричала Федорова.
 ... — Он уже давно мити во-
 ... ду в змне, так як у него
 ... єсть омит в проведенні пе-
 ... добного роза стачек. А вам
 ... казав, що Курчик удушив
 ... человека золотийцем на Вор-
 ... куте тільки за то, що тот
 ... не брав участія в стачке!
 ... И я слушав того.
 ... Я відповів їм, що Кур-
 ... чика мало знаю по табору,
 ... так як він живе в іншому ба-
 ... раці, а до режиму ходити в
 ... інший барак заборонено, чим
 ... викликає ще більший гнів,
 ... але тепер уже в загальному
 ... Домлатова.
 ... — Не надо ухмыляться, не
 ... надо! Вас несколько раз ви-
 ... дали в окружении Курчика и
 ... других лиц, которые как раз
 ... велиют в зоне на молельни-
 ... Я розсердився і сказав, що
 ... нехай сексотів прислать, а
 ... я подкажусь, що то за лю-
 ... ди і відповів їм, що міг
 ... му страйкуючих, пока ад-
 ... міністрація не зякоче за-
 ... вимоги, на що Федоров щось
 ... промимрила таке, що ні я, ні
 ... присутні не зрозуміли, але
 ... зі всього можна було зро-
 ... зуміти: «А от щипи вами!»
 ... Розмови не вийшло і ме-
 ... не відступили.
 ... Левко Лужаненко, як од-
 ... ного з основних керівників
 ... страйку, вже не виступав
 ... на зону, як і не заступив
 ... пана Покровського, прису-
 ... дивши останньому до кіль-
 ... терміну «відбувати в ПКІ
 ... (приміщення) «загального ти-
 ... пу», тобто цілків шість міс-
 ... ців. Настільки страйку для
 ... страйкуючих були відчутні
 ... ми, але не нас не лякало.
 ... За участь в страйку Лев-
 ... ка Лужаненка віддали в
 ... тюрму, на основі закритого
 ... суду від Пермської проку-
 ... ртури, йому до воли було ці-
 ... лий рік.
 ... До тюр-
 ... ми відправляло було ще кі-
 ... лька чоловік. Серед них
 ... р'я Чорногата, незалежно
 ... лютована Сімоєа Кудирку та
 ... двоє підлітків росіянина Аб-
 ... рахима Курчина. Милоду
 ... вели в табору теж, хоча
 ... йому до кінця терміну зали-
 ... шалося кілька місяців. По-
 ... правда капітана Мелентяка
 ... вже не ввозили в зону, а не-
 ... перемого, як невинного, але
 ... такими великими жертвами
 ... людської воли.
 ... Восстане і бачив Левко
 ... Лужаненка, коли вийшли
 ... його в інших з ШІЗО в тюр-
 ... му. Він прокував нова нас,
 ... по той бік доплатного паркан-
 ... а з гордим і незалежним ви-
 ... ладом незалежної людини, по-
 ... сміхливим зякам, виклавши
 ... праву руку дотори, затисну-
 ... в кулак. Ми дивились на
 ... в мінний кулак незалежної
 ... воли бривши слонів і на
 ... розпирав нам груди до кри-
 ... ки. Але ми не кричали, щоб
 ... не бачили слабкості ворога,
 ... зате кричали небо, яке ра-
 ... тово зупинилося, і кричали
 ... колючі дотри, і кричали
 ... історію передчасно від болю і
 ... протесту вілних сердець і
 ... дум...
 ... І ще не раз нам синалась
 ... боротьба і воля.
 ... Колашин — 1991.

Дмитро Гриньків
Табірні зустрічі з Левком Лужаненком

НЕЗАБУТНІ

СВІТЛОЇ ПАМ'ЯТІ ДМИТРА ГРИНЬКІВА

Редакція тижневика
«КОЛОМИЙСЬКІ ВІСТІ»

Є люди, життя яких неможливо окреслити однією параллеллю. Воно складається з безліч розгалужень, маленьких та великих ліній. Так і життя непересічних особистостей виткане звичайні з випробувань, сумнівів, злетів, падінь, поспівів, пасивних злитостей, фатальностей... Однак парадокс: кожен, хто через це пройшов, не втратив найгогольовішого – віри. Втрачав, але не втрачав. І в Дмитра Грицька пов'язане як і з громадсько-політичною діяльністю, так і з письменницькою. Він зробив для Коломиї чимало, і не лише чудовими історичними та доволі правдивими книжками, але й просвітницькою роботою.

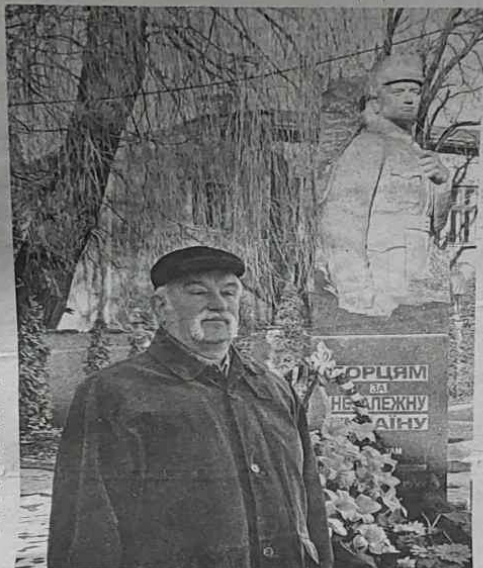
Дмитро Дмитрович Грицьків народився в селі Марківці Коломицького району в простій хліборобській родині 11 червня 1948 року. Батько належав до покоління «сїм роду Грицьків», а мати з роду Котлявичів, її ім'я Олена Юрківна. Батьків брат Василь був у сім'ї стрільця, а сестри його Микола пізніше воював в УПА, був у сотні Спартаків кулеметником. Звичайно, що сім'ю стріляло у роду було дуже близько до серця.

Дмитро пішов навчатися до Азарівської висхідної школи 1955 року, а 1961 вже перевівся у Печенізьську школу, яка на той час була одинадцятирічною і яку закінчив 1966 року. Подальшу долю Дмитра Грицьківа визначили роздуми щодо вибору ВУЗу і професії. Други спочатку радили вступити в Івано-Франківський педагогічний інститут на історичний факультет, оскільки знання в цій галузі були доволі таки пригтовними. Та документи все ж закінчили в Івано-Франківський політехнічний на енергетичний факультет і мріяв про престижну на той час професію інженера, але не вступив.

Наступні роки минули у Дніпропетровську. Там зустрів Дмитро Грицьків дівчину Ганну Сербіню, яка згодом стала його дружиною. Потім книжка привадила до Червоної Армії в червні 1967 року. Потрапив в Остер на Чернігівщині, у навчальний корпус на Десні, який готував сержантів, молодших спеціалістів, механіків-водіїв танків.

У листопаді 1969 року звільнився з армії і вже з дружиною та маленькою дочкою Оленою повернувся на Західну Україну.

Дачі зі спогадів Дмитра Грицьківа слідкує так: «Оформився я на роботу в Коломию. Замешкали ми в Печеніжці у батьків друзини, у Сербінюх. Більше її там був викладачем у школі-інтернаті, мама працювала в лікарні. Там квартира була досить довільна, велика. У своє село я не поїхав, тому що добиратися до роботи було важче, а з Печеніжкою ближче. У цьому ж 1970 році оформився в будівельне управління №112 у Коломию. Пізніше воно стало ПМК-67 (пересувна меха-

зу. Оселився в Коломию відкривши вечірній факультет, на який доїжджали викладачі інституту, то тут 1970 року й розпочав я своє навчання».

Наступний етап життя настав доволі неспокійно і переривався всім життя і свідомість Дмитра Грицьківа. Коли оселився в Коломию, то потоваришував із студентами, які були національно свідомими людьми. Згодом він став ініціатором створення націоналістичної організації «Спілка української молоді Галичини». «Прийняв на вірність України ми склали в січні 1972 року. Звучала вона дуже просто і прямо... Я виголосив приблизно таку клятву: «Я клянусь на вірність цій Україні, за яку борючись тисячі людей і вмирали, і борються ще й до сьогодні. То ж і ми зберемо цю ідею, бо будемо борючись, доки б'ються наші серця і скільки буде нашої сили. Усі поклялися: «Клянусь!» Дуже простий варіант склався, і це сталося так миттєво, що ми не згадалися», – зі спогадів Дмитра Грицьківа.

Так почалася тиха війна, яка для Дмитра Грицьківа пролягла лейтмотивом через все його життя. Арешт та засудження у Кучино в кінці листопада 1973 року були результатом активної проукраїнської діяльності. Будучи ув'язненим, Дмитро Грицьків використовував слово як основну зброю у боротьбі за волю та незалежність України. Там він познайомився з відомими дисидентами, які були головними ворогами для тогочасного режиму. Тільки в 1978 році вийшов на волю неготовий бореться і відразу ж відчув весь тягар комуністичного ярма, яке відслідковувало кожен крок «небезпечних і неспокійних елементів».

Ліпше з проголошенням незалежності України прийшло таке довгоочікуване полегшення.

Дмитро Грицьків останні двадцять років життя він бурхливо політично, суспільно, творче життя. Бул депутатом Коломицької міської ради першого та другого демократичних скликань. Очолював громадський дяч Коломицьку міськрайонну організацію Всеукраїнського товариства політв'язнів і репресованих.

1999 року завісний навісання в Економічно-промислового інституту м. Чернівці за напрямком юриспруденції, а вступив Дмитро Грицьків туди за рекомендацією Лева Лужиченка. У серпні 1999 року вступив у Національну спілку письменників України. З 1992 року – член Національної спілки журналістів України.

Дмитро Грицьків за своє життя написав чимало творів, які на сьогодні увійшли до скарбниці нашої нації. Зокрема з них його перші вийшли такі поезії: «Полорок червоного і сніжно-жовтого» (1992), «Панас Заліваха» (1992), «Скільки волі» (1995), «Вулиці місячними» (2000), «Збур меча», «Кіоск», «Повстанський псалтир». Проза: «Мста» – історична повість про боротьбу місцевого населення з печеніжцями, з часів XIV ст. (1994); «Тернистими шляхами» – повість про завоювання ОУН-УПА Марію Іванюк, 2000 р.; «Кривий перехрест» – перше видання 2002 р.; друге – 2003. Це історичний парис про в'язню ОУН-УПА Юстину Катрак, «Тернистими шляхами», «Спілка квітень», «На вістрі пе-

реми», «Політ в'язня», «Молитва Буніва», збірок драматичних поем «Діви у камері», «Дуель», поетів «На покосах голої смерті», книги поезії «Гітле, Гітле», Минулого року вийшли друком дві нові збірки поезії «Сонячний паст» та «Юнаки кришеші відрізати».

Статті й окремі твори були опубліковані в часописах та журналах. Окремий цвот віршів-вершів «Фреска року» був у журналі «Витовлений шпек». Частина циклу віршів «Молитви Довбуша» за рекомендацією Ірини Калінець була опублікована в самвидавському журналі під редакцією В. Чорновола «Український вісник», з якого перекладався в альманах для миски США «Аматер». Були публікації в журналах жіночих організацій Австралії.

1998 року за твори «Панас Заліваха» та «Скільки волі» Дмитро Грицьків присудився літературна премія імені Тараса Шевченка, 2002 року за збірку віршів «Молитви Довбуша» – премія імені Олександра Довбуша. Її заступала Коломицька організація Спілки політв'язнів і репресованих. 2003 року за громадсько-політичну і літературну діяльність, призначення літературної премії імені Деси Грицької – письменниці і публіциста. Дмитро Грицьків присвоєно звання почесного громадянина Коломиї.

Редакція тижневика «Коломицькі Вісті» висловлює щирі співчуття родині та друзям покійного.

Зіновій ПОПЕЛЮК, член товариства «Штрафники»: «Дмитро Грицьків був чудовою та порядковою людиною, трудився та нахвилювався. Він жив Україною та переймався справами нашої країни. Приїжджав 1972 рік, коли ним було утворено організацію «Молода Галичина» і де він об'єднав доволі себе справжніх патріотів рідної землі. Це було нове покоління, яке боролось за незалежність України. Світлий образ pana Дмитра житиме у нашої пам'яті».

Іван ПАДАГНОК, голова Ради старійшин: «Я давно знав Дмитра Грицьківа як людину активну, ініціативну, небайдужу, з різноманітними інтересами. Він був нестерпим до несправедливості, що найчастіше відображалось у його літературній творчості. Твори pana Дмитра відомі жителям Коломиї, а книги безперечно присутні у сімейних бібліотеках коломичан. Свігла пам'ять про нього на завжди залишиться у наших серцях».

Любомир ГРАБЕЦЬ, голова громадської ради при міському голові: «Я з Дмитром Грицьківим був у дружних та щирих стосунках. Він був надійним у роботі, завжди спокійно, виважено та без усякої мегуни вирішував важливі справи. Був терпеливим до людей і дуже любив та поважав Тараса Шевченка, з яким підтримував тісні відносини. На мого розуміння, це був справжній поет – його слово було смислом та образом. Своєї незгоди та невдачі мужливо переносив, усе тримаючи у собі. Можливо, воно й руйнувало потрохи його серце. Не віриться, що він покинув цей світ».

Ольга РУДАНЕЦЬ, голова Конгресу української інтелігенції Коломиї: «Знала pana Дмитра Грицьківа з кінця 80-х років, у часи, коли створювалася «Прогресс». Були з ним у приємних стосунках. З одного боку, він виглядав промовистим, відвертим, безкомпромісним опришком, а з іншого – вмів поступатися, володів своєрідною м'якістю, легко знаходив компроміс. Я його впевнено відношу до когорти шістдесятників: він говорив та боровся за те, про що всі інші говорили набагато пізніше. Пан Дмитро свої власні справи ніколи не робив пріоритетом, потреба громади завжди брала гору над особистими потребами. Політичну громадську діяльність він був досвідченим і виваженим, більше переносив у родинні негаради. Пан Дмитро зберігав сімейні цінності, продовжував традиції свого роду. Він був великим життєлюбом, ніби відчував, прискорював свій біг. Бо мав ще багато задумів та нереалізованих планів. Мені дуже прикро говорити про те, що його уже немає серед нас. Дмитра Грицьківа не вистачатиме Коломиї».

НЕКРОЛОГ

Коломицька міськрайонна організація Всеукраїнського товариства політв'язнів і репресованих з сумом повідомляє, що вночі на 25 січня раптово помер голова організації, колишній політв'язень, член Національної спілки письменників України і Національної спілки журналістів України **Дмитро ГРИНЬКІВ**. Висловлюємо глибоке співчуття родині і друзям покійного.

СВЯТО ДИСИДЕНТСЬКОГО РУХУ

Дмитро Гриньків,
Коломия

На початку жовтня у Столичному Будинку вчутя відбулася презентація енциклопедичного довідника «Рух опору в Україні: 1960-1990» (К.: Смілооскип, 2010).

На презентацію прибули учасники Руху опору – понад 200 шістдесятників, дисидентів, політ'язнів та правозахисників. Всі вони приїхали не лише з різних кутків України, а й із закордону. З Коломиї на презентацію були запрошені З. Карась та А. Гриньків. З коломийських дисидентів Коломийського району до Києва прибув член групи «Спілка української молоді Галичини» Іван-Василь Шовковий з Печеніжчина (керівник групи «Спілка української молоді Галичини» – Дмитро Гриньків).

Попри окремі неточності й помилки у цьому унікальному довіднику представлено не лише біографічні довідки про в'язнів та дисидентів, але й окремих осіб, яким udało уникнути ув'язнення, проте продовжувати боротися за українську ідею.

Як висловився на презентації довідника Осип Зінкевич, який очо-

лював колектив авторів і упорядників, ця книга є на даний час єдиним і першим в Україні енциклопедичним виданням такої тематики, яке укладене на основі унікальних архівних матеріалів та спогадів.

У книзі представлено не лише вітязання, а й даспорні матеріали, що раніше не друкувалися і навіть зараз є важкодоступними, а також досі не опубліковані тексти й фототрафії.

Під орудою Осипа Зінкевича, голови Правління українського незалежного видавництва «Смілооскип», що створене у Бавтіморі (США), яке з 1991 року функціонує у Києві, п'яно працювали над виданням. Григорій Панчук, Олена Голуб, Овесь Овертас, Михайло Трушенков та інші. Саво тримали також відомі в Україні політ'язні Євген Сверстюк, Левко Лук'яненко, Василь Лисовий, Іван Гель, Василь Овсієнко та інші. Усі висловили певність у тому, що справу правозахисників нині продовжать нові покоління, які збудують таку Україну, яку виборювали учасники Руху опору. Саме про це наголошував неодноразово у своєму виступі Осип Зінкевич, що серед усіх очолюваних ним напрямків діяльності у видавництві «Смілооскип» є не тільки збереження пам'яті, а й виховання сучасної молоді.

У книзі представлено біографії учасників Руху опору, відомі та маловідомі широкому загалу підпільні видання та списки підпільних груп та об'єднань, серед яких є згадка про алмазах «Карби тір», реактором якого був коломийець Дмитро Гриньків.

У довіднику читач віднаде історію створення підпільних груп на Коломийщині «Спілка української молоді Галичини», «Об'єднана партія визволення України», членів яких були ув'язнені комуністично-більшовицьким режимом.

Важко боритися за волю України відійшло у вічність, але пам'ять про них житиме вічно. З теренів Івано-Франківщини ми вже не побачимо таких відомих борців за Україну, як вояки Павла Василюка, Петра Сича, Миколу Крайника, Тараса Мельничука, Василя Стрильця, Ярославця Десла, Василя Романюка, Богдана Германюка, Олгаса Замілашу, Василя Долинського, Романа Гайдука та інших.

Довідник вміщує чотири розділи статті: «Шістдесятники», «Самвидав», «Дисидент» та «Перебудова», серед яких до особливості уваги читачів пропонується звернути, хто ж такі шістдесятники та дисиденти. Шістдесятники – покоління української інтелігенції, що увійшло в кум'юру та політику України у другій половині 50-х

років ХХ століття, під час відомої «відлиги» і найбільше виявило себе творчо на початку та в середині 60-х.

Під час жорстокого контролю в СРСР над усіма сферами життя – вільності людини виникло унікальне явище, коли політику уряду та комуністичної партії з її ідеологією стада відкрито критикувати спочатку невеличка, а згодом чимраз більша група людей, яких, зазвичай, називали дисидентами (від лат. dissident – негідний).

Дисиденти вимагали ширших реалійних, громадянських та національних прав та свобод. Такий рух набув поширення в Україні, Росії, Естонії, Латвії та Англії, дещо менше у Вірменії та Грузії. Дисидентський рух став особливим періодом національно-визвольного курсу, його роль в утворенні сучасної української держави була вирішальною.

Проте не варто було у словнику представляти таких відомих фігур нашої історії, як Петро Шестест і поет Борис Олійник. Поміжку Герой України Лево Лук'яненко. Він категорично заперечив дивана П.Шестеста та Б.Олійника, як дисидентів. А. Лук'яненко навіть пригадав, як в'язень Зіновій Красівський, з яким він перебував у Високодимирській тюрмі, розповідав, що

на касаційній скарі щодо правильності засудження групи Третого українського фронту тодішній генсек КПУ Петро Шестест твердо піднімався під тям, щоб «воротів народу не покинувати, а тримати у неволі». Щодо поета Бориса Олійника, Лево Лук'яненко сказав: «Хіба можна вводити в довідник Олійника, який прямо казав: «Я комуніст і щим все сказано!»»

Осип Зінкевич заперечив, що всі поправки до довідника будуть враховані і вже наступного року вийде друге видання цієї унікальної енциклопедичної праці.

Презентація дає змогу не лише висловитися з приводу самого видання, але й поспілкуватися з політ'язниками в'язень – це була дружня і невинуватена бесіда старих, але добре перевірених роками неволі, друзів.

Захід завершився концертом за участі Ніни Матвієнко, читив-студентів Києво-Могилянської академії, Тараса Кампаніченка з групою «Хорес козацька» та ін. На жаль, ні презентативів, ні політ'язнів, що приїхали з усіх кутків України, не прийшли привітати вищі посадовці від уряду й Президента, що дає кожному на серце важким тиском, який технічними морозом проступає ще з невідомого комуно-більшовицького режиму.

КОЛОМИЙСЬКІ ВІСТІ

Підпільні антирадянські організації 1960-70-х років на Прикарпатті

Продовження.
Поч. у №59, 61.

Власне, це і було фатальною помилкою, бо після пропозиції Гриньків прийняти гравера в організацію окремі були проти цього, а Кузенко з Шовковим відверто сказали, що він чекіст. Гриньків дав завдання дізнатись ширше про нього.

Попри все це, його було прийнято в організацію і на біду всіх, посвячено в окремі речі, що не треба було робити. Таким чином, зрадник взнав про зброю і навіть виїжджав раз на вишкіл із стрільби у Чимшори (с.Марківка), де мешкала тета Гриньків Ана Кокала. Гравер під час нових зустрічей приносив у невеличкому чемоданичку добрячу закуску і пляшку дорогого коньяку. Це дуже стурбувало Кузенка Василя, який прямо заявив, що все це добро дають йому кадебісти задля великого довіря, з нашої сторони".

Ще більше хлопці насторожилися, коли гравер висловив велике бажання поїхати з Гриньківим у Львів для вилучення пістолетів з квартири Лотова. Це всі помітили, і Гриньків пішов на хитрість, бо сказав, що їхатиме сам і нікого не треба, але вказав при всіх дату і годину відправки потягу до Львова. Кузенко відслідкував, що того дня гравер з чемоданичком сів у той потяг і відправився у Львів. Гриньків не мав наміру їхати, але про це знали тільки керівник СБ Шовковий і Кузенко.

Щоправда, Чупрей мав надію, що Гриньків приїде, але про приїзд Гриньків йому мали ще додатково повідомити. Гравер приїхав до Львова і миттю кинувся у гуртожиток, де мешкав Чупрей, чим себе видав з головою (органи кадебе, очевидно, дали завдання, щоб не пропустити зброю). Чупрей на його запитання, коли прибуде Гриньків, відповів, що Гриньків діє без повідомлень і все може бути — приїде і ввечері.

Розлучений гравер тинявся цілий день у Львові, а потім, зустрівшись ще раз з Чупреєм, зрозумів, що Гриньків обманув його.

Вернувшись до Коломиї, він захеканий прийшов до квартири Гриньків і запитав, чого той не їхав, на що Гриньків відповів, що він вираховував по гороскопу, що то була несприятлива днина, а наступна днина буде пізніше — зараз про це важко сказати. Звичайно, що той доловів куди слід і кегебісти зрадника, або просто хоче придбати зброю так, щоб не знала більшість в організації.

А тим часом на зібранні, яке відбулося в колі наближених — Шовкового, Кузенка, Демидова — було вирішено, що все-таки гравер — співробітник кадебе.

Кузенко сказав, що уб'є його, що перелякало інших, а Гриньків суворо заборонив йому піти на цей акт, бо це буде прямий провал і всіх арештують. Після роздумів Гриньків вирішив піти на ще одну хитрість, яка полягала в тому, щоб скликати розширені збори, на яких висловити подяку всім членам і сказати, що місія організації виконана — всі свідоми, що Україну треба рятувати і віднині всі розпускаються і діють самотужки, утворюючи біля себе

підпільні групи — трійки, але не шукають об'єднань.

Так і зробили. Гриньків на зборах оголосив про розпуск організації, на що гостро відреагував гравер, що вже остаточно стало підтвердженням його співробітництва з кадебе.

Після зборів Гриньків наказав всім знищити якісь документи, що у кожного з членів були, будівельні пістолети, які були у Шовкового для переробки для стрільби, теж треба було знищити — одним словом, все було підготовлено до можливих обшуків.

В себе вдома Гриньків заховав в туалеті, відігнувши бляху від зливного бачка, тоненьку книгу, це були тексти про тризуб, про українську символіку, про те, хто такі москалі і чому Москва тримає в своїх пазурах Україну. Крім цієї брошурки, туди вклав кілька фото, де він був у колі друзів зі зброєю в урочищі біля Марківки (Чимшори), кілька записаних завдань по організації збору даних про колишніх учасників оунівського підпілля.

Кілька документів довелося спалити — то були вже виготовлені на окремих листках завдання для членів організації з вказа-

но копатися у фекаліях.

Пізніше під час слідства кадебісти наказали всі фекалії викачати, що було досить проблемно і довго, і після кількох днів брудної роботи зі смородом, який розносився на півсела, все-таки пістолети знайшли. Гриньків, ознайомлюючись зі справою вже перед судом, зареготав, як побачив фото тих пістолетів, на яких були фекалії, а слідчий Рудой перепитав, чого йому смішно. „Хоч цим я задволюю, що ми заставили такі сильні органи копатися у гівні“, — відповів саркастично Гриньків.

Мотрюк в себе вдома теж знищив кілька письмових доручень, але не зауважив того, що в нього, як біля кожної сільської хати, ще з післявоєнних років, були патрони з автомата ППШ, які десь валялись у забутих скриньках з інструментами.

Зброю, яка була у схованці, яку придумав Гриньків і разом з Мотрюком Миколою її обладнали на місці своєї роботи, Гриньків не чіпав — гадав, що все обійдеться, бо у кадебістів не буде достатньо підстав і доказів, щоб довести справу аж до пошуків зброї. Але вийшло все швидше і простіше — чекісти вже знали, що в

Гриньків під час арешту.

Різдво-79.

Приїзд Миколи Горбала (другий справа) до побратимів.

ними псевдонімами, а також чорновик програми організації.

Шовковий Іван, що мав завдання знищити будівельні пістолети, які він мав переробити у виїзну бойову зброю, якою можна було би стріляти з однієї руки, адже будівельні пістолети були виготовлені так, щоб притискати до стіни обома руками під час забивання дробелів у панельні чи цегляні стіни на будовах. Шовковий не встиг вивчити це питання, але потім сказав, що їх переробити в домашніх умовах складно, а тому після наказу про знищення доказів вирішив викинути два будівельні пістолети у ковбур (глибоку воду на потоці). В останній момент передумав, бо все-таки звідти могли ті пістолети витягнути і вирішив втопити їх у глибокій ямі з нечистотами шкільного туалету. Розраховував, що вони потонуть у фекаліях і там їх ніхто не шукає, бо ж склад-

організації проводились навчальні стрільби не тільки з малokalіберної зброї, але й з карабіна німецького виробництва.

Отже, все, що було підозрілим і небезпечним, хлопці знищили і поховали. Справа йшла до арешту, бо напередодні стало відомо, що за нез'ясованих обставин у витверезник попов Михайлюк Василь. Про це Гриньків повідомив Кузенка Василя, який стурбований приїхав з Печенижана. Гриньків ще вагався повірити у невідворотність арештів і обшуків, бо сказав, що „тепер у витверезник попасти легко, а Михайлюк трохи запивав — я ж просив не пиячити“. Але Кузенко Василь раптом сказав таке, що в Гриньків аж очі полізли на лоба. „Ти ще сумніваєшся? Та в цей день, як Михайлюк попов у витверезник з ним у місті був Бондаренко Ілько з Печенижина“.

Далі буде.

План-конспект

План-конспект з предмета “Історія України”

Урок 2

Дата 08.05.2023

11 клас

Тема: Прикарпатські дисиденти Коломийщини в українському Русі опору 1960-х – 1980-х рр.

Мета:

навчальна:

- познайомити учнів із методами боротьби дисидентів проти тоталітарного режиму на Україні, із формами переслідувань радянською владою інакодумців, людей, що викривали злочини СРСР і критикували політичний курс тоталітарного суспільства; / аксіологічна, /логічна, /інформаційна
- з'ясувати, які проблеми піднімали українські дисиденти у своїй діяльності, яким чином поширювали інформацію про тоталітарну систему в СРСР, простежити розвиток дисидентства на Україні від часу виникнення до його апогею. / аксіологічна, /логічна

розвивальна:

- сприяти розвитку в учнів історичного мислення, пам'яті, формувати вміння правильно і послідовно висловлювати власну думку, вміння правильно робити підбір додаткової інформації і на цій основі робити висновки. /мовленнєва, /аксіологічна, /логічна

- закріплювати навички роботи з історичним документом, визначати закономірності історичного процесу; / аксіологічна, / логічна

виховна

- виховувати почуття патріотизму, осуд тоталітарної радянської антидемократичної політики, гордість за національну еліту радянських часів, повагу і вдячність українським дисидентам за мужність в часи розгулу радянського терору "говорити" правду про життя у радянському суспільстві. / патріотична, / мовленнєва

Тип уроку: комбінований.

Обладнання: підручник «Історія України», 11 клас, Власов, Кульчицький. – 2018, презентація, ілюстративний та дидактичний матеріал, портрети дисидентів, поезія, відео сюжети.

Основні поняття: дисидент, тоталітарний режим, опозиція, самвидав, права людини.

План уроку

1. Зародження опозиційного руху.
2. ОПВУ
3. СУМГ

Доза часу	Етап уроку	Навчально-виховна діяльність вчителя	Навчально-виховна діяльність учня	Примітки
3 хв	I. Організаційний	Привітання з учнями. Перевірка присутніх. Перевірка готовності учнів до уроку. Побажати учням гарного настрою, нових знань та відкриттів. 		
7 хв	II. Перевірка домашнього завдання		○ 1. Установіть хронологічну послідовність подій: XX з'їзд КПРС, Обрання М. Хрущова першим секретарем ЦК КПРС УРСР засудження культу особи Сталіна. ○ 2. Складіть речення про події та явища доби, використавши поняття і терміни: лібералізація, десталінізація,	/мовленнєва, / аксіологічна, /логічна /мовленнєва, / аксіологічна, /логічна

			ГУЛАГ, «відлига», реабілітація, культ особи. ○ 3. Підтвердіть фактами або спростуйте слушність тверджень. Доповідь ГУЛАГ був ліквідований, але мережа тюрем і таборів залишалася. Апогеєм десталінізації хрущовської доби став М. Хрущова «Про культ особи та його наслідки» скоріше маскувала, ніж змальовувала справжню картину минулого. XXII з'їзд КПРС.	/мовленнєва, аксіологічна, логічна
3 хв	III. Мотиваційний етап	Допомогти, зарадити, вступитись, стражденного в нещасті прихистить, і зважитись боротися, щоб жити, і зважитись померти, аби жити... На всерозхресті люті і жаху, на всепрозрінні смертного скрику дай, Україно, гордого шляху, дай, Україно, гордого лику. ...ми ще повернемося бодай - ногами вперед, але: не мертві, але: не переможені, але: безсмертні.		
2 хв	IV. Актуалізаційний етап		Кого ви знаєте з дисидентів, що ви про них можете розповісти.	/мовленнєва, аксіологічна, логічна
20 хв	V. Етап вивчення нового матеріалу	1. Зародження опозиційного руху.	Робота із словником	/інформаційна

		Ідеологія українського дисидентства почала формуватися в 1955 р., коли українські політв'язні мордовських концтаборів написали «Відкритого листа» до ООН. Це був перший документ, у якому узагальнювались головні вимоги українського дисидентства на початковому етапі його становлення. В ньому висловлювався рішучий протест проти дискримінації радянською владою всього українського, приверталася увага світової громадськості до безправного становища України. Українські дисиденти боролися проти тоталітарної системи як відкрито, так і в підпіллі. На офіційному рівні дисиденти 50-х років вимагали головним чином реабілітації невинно засуджених діячів культури і мистецтва. колишніх політичних діячів України, повернення творів представників «розстріляного відродження», протестували проти утисків творчої інтелігенції. Неконфронтаційний характер цих вимог пояснювався бажанням сприяти пробудженню національної свідомості українства і водночас уникнути	<i>Дисидентський рух</i> — це форма опозиційного руху. <i>Опозиція</i> — це протидія, опір, протиставлення своїх поглядів, своєї політики офіційним поглядам та офіційній політиці. Слово «дисидент» (від лат. <i>dissidens, dissi-dentis</i> — незгодний) — термін, який увійшов до сучасного політичного лексикону з історії релігії. В епоху Середньовіччя дисидентом в Західній Європі називали усякого віроотступника, єретика. Після Реформації дисидент — це людина, яка не підтримувала тогочасне віровчення, і тому в залежності від зміни влади та її релігійної орієнтації дисидентами ставали то католики, то протестанти. Слово «дисидент» означає «людину, що протестує», яка відкрито протиставляє свої погляди панівній ідеології та рішуче виступає за свої переконання. Метод «коло думок» Робота із словником Розвинутий соціалізм» — поняття, що використовується для характеристики радянського суспільства впродовж	
--	--	--	--	--

		переслідувань з боку каральних органів радянської влади, які всіляко намагалися ізолювати піл народу національно свідому інтелігенцію «за антирадянські виступи». 2.ОПВУ Об'єднана Партія Визволення України (ОПВУ) була підпільною організацією, що зародилася після припинення збройної боротьби УПА (Української Повстанської Армії). Вона базувалася на ідеях та засадах УПА, але використовувала мирні методи боротьби і пропагувала національну самостійність та демократію. ОПВУ виконувала агітаційну роботу серед населення, розповсюджуючи листівки і поширюючи ідею боротьби за незалежну Україну. Члени організації намагалися залучити до своїх рядів різні верстви населення і встановити зв'язки з організаціями інших республік. Діяльність ОПВУ була організованою і конспіративною. Збори проводилися в різних місцях з дотриманням суворої	періоду «застою», закріплене в Конституції СРСР 1977 р. «Застій» — період 1964—1985 рр. в історії СРСР і УРСР, що характеризувався кризою в усіх сферах життя радянського суспільства. Номенклатура — склад службовців, призначених чи затверджених на посади вищими органами; панівний клас радянського суспільства, партійно-державне керівництво. Дефіцит (бюджетний) — перевищення видатків державного бюджету над прибутками, показник кризового стану державних фінансів, один із факторів розвитку інфляції. Урбанізація — процес зростання кількості населення міст і посилення їхньої ролі в економічному й культурному житті суспільства.	
--	--	--	--	--

	конспірації, щоб уникнути виявлення організації КГБ Проте, деякі учасники ОПВУ були арештовані, а після зустрічі з одним з політв'язнів, який розповів про арешти інших, Богдан Германюк взяв на себе авторство статуту, програми і клятви організації, щоб захистити товаришів. У 1959 році Богдану Германюку та іншим учасникам ОПВУ було призначено покарання за "антирадянську націоналістичну діяльність" - 10 років ув'язнення в таборах суворого режиму, а іншим учасникам - менші терміни ув'язнення. ОПВУ була важливою складовою дисидентського руху в Україні. 3.СУМГ Спілка української молоді Галичини була створена підпільно на території Івано-Франківської області в Україні. Вона була заснована 31 січня 1972 року в селищі Печеніжин Коломийського району Івано-Франківської області. Ініціатором створення Спілки був Дмитро Дмитрович Гриньків, слюсар-складальник Коломийської пересувної механізованої колони № 67.	Прокоментуйте події (або явища), про які йдеться у фрагментах джерел. «Дуже швидко усі люди з нашого кола знали, що пройшла хвиля арештів. Однак про це знали вибрані; пересічні мешканці Києва, напевно, ні про що таке й не чули, бо все це відбувалося таємно. Ми відразу ж вирішили, що треба робити все можливе, аби люди про це дізналися; звісно, на газети й радіо ми не розраховували. Треба було знайти якусь форму, щоб поінформувати про те, що відбувається. І це міг бути лише якийсь публічний виступ... Саме й трапилася така нагода – була прем'єра фільму Сергія Параджанова “Тіні забутих предків”» (І. Дзюба). «Ми цілою групою ходили по Львову й колядували. На це колядування до нас приїхав Стус. Усією ватагою ми пішли до Марії Гель, був саме її день народження. Коли ми виходили від Марії, то зустріли Ірину Калинець, яка почала нам розповідати, що у неї	<i>мовленнєва, / аксіологічна, /логічна, /інформаційна</i>
--	---	--	---

		Погляди Гриньківа були сформовані під впливом колишнього активного члена Організації Українських Націоналістів (ОУН) Параски Ришко. Гриньків запропонував своїм друзям-односельцям, зокрема Дмитру Демидіву, Миколі Мотрюку, Іванові Шовковому та Романові Чупрею, організувати українську підпільну групу. Головними причинами створення Спілки української молоді Галичини були тоталітарний характер радянської системи того часу та активізація опозиційного руху в СРСР з 1960-х до початку 1970-х років. У Спілку української молоді Галичини (СУМГ) головою був Дмитро Гриньків, заступником керівника з ідейної роботи був Дмитро Демидів, а командиром боївки - Володимир-Іван Шовковий. Однак, на початку формування СУМГ, сам Дмитро Гриньків заявляв, що керівником є вчитель з Рівненської області. Це був Василь Іванович Гриньків, брат по матері Дмитра Гриньківа, який працював вчителем математики в селі Тинне Сарненського району на Рівненщині. Планувалося, що СУМГ має створити "політико-керуючу групу", яка	постійно виникає враження, наче за нею стежать. Стус сказав, що в Ірини якась манія переслідування... 11 січня Стус виїхав до Києва, 12 – був у Києві, і його відразу ж заарештували... Через якийсь час після арештів мене і мого брата Богдана викликали на допит у справі Світличного і Дзюби» (М. Горинь). «З нашого села померло 26 осіб, так само і в інших селах. З колгоспів майже нічого не дають. Державну допомогу також перестали давати... Кватирки погані, від дощу не захищені. Незабаром нас усіх, напевно, не буде. Надсилаю список померлих: 1) Алжі-Алім, 2) Джаліля, мати Шевкета, 3) Асандонай – батько Есма...» (далі наведено імена ще 16 людей) (з листа Л. Абласвої)	
--	--	---	--	--

		виконуватиме роз'яснювальну роботу і розроблятиме ідеї. Також передбачалося формування Центрального Комітету (ЦК) та секретаря в підпільній групі. Учасники СУМГ були молодими людьми, середній вік яких становив 23 роки на час створення організації. Наймолодшими були Василь Кузенко та Богдан Романишин, народжені у 1951 році, а найстаршим - Василь Гриньків, народжений у 1946 році. Дмитро Гриньків і Василь Гриньків були членами Комуністичної партії Радянського Союзу (КПРС), а інші учасники, такі як Микола Мотрюк, Іван Шовковий, Іван Чупрей, Василь Михайлюк, Федір Микитюк, Роман Чупрей - членами Всесоюзного ліги комуністичної молоді (ВЛКСМ) Спілка української молоді Галичини (СУМГ) була значущою організацією у контексті українського національного руху в Галичині. Навіть як група з переважно намірів, вона відображала думки та прагнення молоді того часу, яка була обурена тоталітарним характером		
--	--	--	--	--

		радянської системи і прагнула відродження України як незалежної держави. Хоча не було програмових документів, спостерігалися тенденції до критичного осмислення минулих етапів боротьби за незалежність та пошуків нових тактик. СУМГ належала до самостійницьких дисидентських організацій і сповідувала демократичний націоналізм, засновуючись на досвіді діяльності ОУН. Важливими факторами, що сприяли припиненню діяльності СУМГ, були доноси одного з її членів до органів КДБ. Проте, після відбуття покарання за "антирадянську агітацію та пропаганду", члени СУМГ активно включилися у процес українського національного відродження в період перебудови.		
6 хв	VI.Систематизація знань		Що спричинило зародження дисидентства? Що ви запам'ятали по СУМГ і ОПВУ ? Який був їх внесок?	/мовленнєва,/ логічна

3 хв	VII. Висновки	Дисиденти зазнавали переслідувань, включаючи арешти, ув'язнення, інколи навіть психіатричну експертизу, з метою придушення їхньої діяльності. Однак, завдяки їхнім зусиллям, було привернуто увагу світової спільноти до порушень прав людини в СРСР, що сприяло змінам і пізніше відновленню незалежності України. Дисидентський рух в Україні 1960-1980 років відіграв важливу роль у формуванні національної самосвідомості, розширенні громадянських свобод та підготовці ґрунту для подальшої демократичної трансформації країни. Він став символом опору проти тоталітарного режиму та прагнення до свободи й правди		
1 хв	VIII. Домашнє завдання		Повторити § 13-14 Прочитати § 15 Зробити порівняльну таблицю СУМГ і ОПВУ	/інформаційна

(дата звернення 20.05.2023)